

Hiba ТЫДНЁВІК БЕЛАРУСАЎ У ПОЛЬШЧЫ

Misc 21:37 i 8:56 @ 9 http://niva.iig.pl

redakcja@niva.iig.pl

Цана 2,50 зл. (VAT 0%)

Амбасадар Гайнаўшчыны 8 PL ISSN 0546-1960

№ 18 (2816) Год LV

Беласток, 2 мая 2010 г.

Ілона КАРПЮК

Ужо месяц вядзецца ў Польшчы пробны перапіс насельніцтва. Яго асноўнай мэтай з'яўляецца праверка механізмаў перапісу, яго тэхналогіі, працы перапісчыкаў, іхняй падрыхтоўкі. Найважнейшае правяраюцца формы пытанняў, на якія адказваюць жыхары выбраных шаснаццаці мясцовасцей. Паводле слоў дырэктар Статыстычнай установы ў Беластоку Эвы Камінскай-Гаўрылюк на Падляшшы перапіс вядзецца бездакорна, без асаблівых праблем. У нас пробны перапіс праводзіцца ў горадзе Сямятычы.

У палове красавіка, надоўга да завяршэння пробнага перапісу, тым самым надоўга да абвяшчэння яго вынікаў і высноў, паявілася інфармацыя Галоўнай статыстычнай установы, што ў перапісе 2011 года будзе ўведзена змена, якая датычыць пункту семнаццатага — пытання пра нацыянальную і этнічную прыналежнасць. У галоўным перапісе будзе магчымасць дэклараваць дзве, а не як гэта ёсць зараз, адну нацыянальную прыналежнасць.

- Даследчыцкая праўда завяршаецца ў тым, што перапіс павінен быць адлюстраваннем рэчаіснасці, а не яе крэацыяй, — кажа прэс-сакратар Галоўнай статыстычнай установы Веслаў Лагадзінскі. — Запіс з адной магчымасцю выбару выдатна абмяжоўвае магчымасць адлюстравання рэчаіснасці. Нельга абсалютызаваць людскую свядомасць. Чалавек не мусіць быць упэўнены на сто адсоткаў. Можа ў яго быць свядомасць прыналежнасці да нацыянальнай групы, але таксама можа адчуваць прыналежнасць да іншай этнічнай групы.

У папярэднім перапісе такога варыянта не было.

– Дыскусію выклікала перш за ўсё кашубская група, — працягвае Веслаў Лагадзінскі. — Прашу звярнуць увагу, што яна не акрэсленая як нацыянальная меншасць у законе аб нацыянальных меншасцях, адтуль гэтая рэакцыя на недахоп выбару. Праўда, у кантэксце папярэдняга перапісу людзі звярнуліся са сваімі заўвагамі значна пазней.

Тэму пытанняў, якія апынуліся ў пробным перапісе, разглядала таксама раней Супольная камісія ўрада і меншасцей. Прадстаўнікі кашубскай меншасці таксама з'яўляюцца яе членамі. У складзе камісіі працуе старшыня Саюза ўкраінцаў у Польшчы Пятро Тыма.

Мы ставілі пытанні аб важнасці магчымасці выбару нацыянальнай прыналежнасці, але не знаходзілі яны водгукаў раней. Таксама на апошнім пасяджэнні быў прадстаўнік ГСУ, але надалей не аказваў зацікаўлення гэтай тэмай, тлумачачы

гэта ў асноўным цяжкасцямі з аналізам даных. Я выказваюся за тое, што ў сітуацыі Польшчы павінны быць нярэзкія крытэрыі. У нас шмат мяшаных пар, ёсць людзі, якія прыналежаць адначасова дзвюм культурам і пытання пра тоеснасць нельга ставіць у якасці "або-або", такім нуль-адзінкавым чынам. Дагэтуль Галоўная статыстычная ўстанова была на гэта закрытая, а гэта ж спрацавала ў іншых краінах Еўропы.

Новыя магчымасці, якія паявяцца ў перапісе насельніцтва 2011 года, выклікаюць розныя рэакцыі. Такі падыход дзяржавы бянтэжыць, між іншым, старшыню Беларускага грамадска-культурнага таварыства Яна Сычэўскага. У сваім афіцыйным выказванні для Польскага радыё Беласток кажа, што немагчыма, каб чалавек меў дзве нацыянальныя тоеснасці. Такое пытанне вядзе да расплыўчатасці тоеснасці беларусаў ды іншых меншасцей. Па яго словах кашубы, якія паднялі гэтую тэму, разбураюць працу іншых нацыянальных меншасцей хаця самі нацыянальнай меншасцю не з'яўляюцца. Сілезцы і кашубы, паводле Пятра Тымы, гэта зараз дзве найбольш дынамічныя меншасныя групы, таму не павінна здзіўляць, што бяруць голас таксама ў важных для іх справах.

– Пры тым, — дадае, — гэта вельмі разнародныя групы, у якіх частка акрэслівае сябе як асобныя нацыі, іншыя называюць сябе сілезцамі-палякамі ці кашубамі-палякамі.

Шчыра цешыцца з новых змен прафесар Уладзімір Паўлючук. Ён лічыць, што выбар адной нацыянальнай тоеснасці гэта ідэалагічная справа.

Усіх здзіўляе, што вынікі папярэдняга перапісу па колькасці нацыянальных меншасцей не адпавядаюць сацыялагічным ды іншым ацэнкам. Такі выбар можа дапамагчы стварыць больш праўдападобны вобраз. Найважнейшае тое, што мы адчуваем. Тоеснасьц — гэта нашае адчуванне, а не ідэалагічная дэкларацыя, якая прымушае нас да канкрэтнай маральнасці і галасавання згодна са сваім ідэалагічным выбарам. Разумею адначасова страх нацыянальных дзеячаў за вынік перапісу. Колькасць людзей у нацыянальных меншасцях абумоўлівуе палітычную дзейнасць ды грошы на выданні і мерапрыемствы.

Дыскусія наконт магчымасці двайнога выбару разгортваецца і справа будзе яшчэ кансультавацца ў адпаведных камісіях, пакуль будзе занесена ў перапісныя фармуляры. Застаецца толькі пытанне тэхнічнага выгляду сямнаццатага пункта. Ці будзем выбіраць між дзвюма адвольнымі прыналежнасцямі ці можа між польскай ды іншай.

— Не ўяўляю сабе гэтага другога варыянта, — кажа Павел Бушко, сацыёлаг, журналіст. — Гэта абазначала б, што чарговы раз гэта дзяржава акрэслівае рамкі нашага выбару, таго, як маем сябе адчуваць. Які тады гэта выбар?

Гэтае пытанне пакуль не высветлена. Не вядома таксама, як Галоўная статыстычная ўстанова будзе падводзіць і прэзентаваць такія вынікі, у якіх знойдуцца для прыкладу беларусы ды беларусы, якія называюць сябе таксама палякамі. Ці гэта шызафрэнічнае, ці нармальнае - вырашаць будзем самі.

3AMPAW3HHI

NR INDEKSU 366714

Аб'яднанне бацькоў Дыскусійны клуб "АБ-БА"

Пагаворым пра ... "Чаму варта ведаць рэгіянальную гісторыю"

Сустрэча з Тамашам Вісьнеўскім, журналістам, гісторыкам, рэгіяналістам. У праграме фільм аўтарства героя сустрэчы пра шматкультурнасць нашага рэгіёна.

Запрашаем 30.04.2010 г.

а гадз. 18⁰⁰

Кафэ "Копілювак"

Беласток, вул. Сянкевіча, 9 Projekt realizowany dzięki dotacji Zarządu Województwa Podlaskiego.

Аб'яднанне Музей малой айчыны ў Студзіводах

Брэсцкі абласны грамадска--культурны цэнтр

запрашаюць на вернісаж выставы

ДРАЎЛЯНЫ СВЕТ МІКАЛАЯ ТАРАСЮКА

У час вернісажу адбудзецца сустрэча з разьбяром па дрэве, адным з самых цікавых народных творцаў Беларусі

Адкрыццё выставы: 2 мая (нядзеля) 2010 г., гадз. 14.00 Музей малой айчыны ў Студзіводах, Бельск-Падляшскі, вул. Саснова, 56

Кафедра беларускай культуры

Філалагічны факультэт Універсітэта ў Беластоку

запрашае на

Беларускія чацвяргі інтэрдысцыплінарны канверсаторый

17.00 гадз. 6 мая 2010 г. праф. Ніна Баршчэўская "Беларуская эміграцыя аб ролі роднай мовы ў жыцці народа" вул. Лінярскага 3, зала 1Б

Вялікая пастка

Апошнім часам у сяброўскіх кампаніях часта пераймаемся адным сакраментальным пытаннем:

ці можа на нейкай з'яве, на нейкім працэсе, з'яднацца беларускае грамадства? Прыходжу да высновы, што напэўна можа. І хутчэй усяго на бядзе, на нейкіх няшчасцях і катаклізмах. Часта, прыкладам, людзі збіраюць грошы на лячэнне хворага дзіцяці. Такія дабрачынныя акцыі, праявы міласэрнасці не рэдкасць у беларускіх рэаліях. Найноўшая гісторыя паказала, што з трагедый (але няўжо гэтых трагедый было яшчэ замала?) вынікае і стваральны грамадска-палітычны рух. Беларускі народны фронт "Адраджэнне" як магутная палітычная сіла, вобразна кажучы, выйшаў з Курапатаў і Чарнобыля. Акцыі на Дзяды і ўгодкі катастрофы на атамнай электрастанцыі ў дзевяностыя гады збіралі дзесяткі тысяч людзей, хвалявалі грамадства, выклікалі шырокі і гучны рэзананс. Чаму адны б'юцца за праўду пра савецкія рэпрэсіі, праўду пра другую сусветную вайну, хоць яны іх зусім не закранулі, а іншыя, бацькі і дзяды якіх заплацілі жыццём за бесчалавечныя эксперыменты над цэлымі народамі, застаюцца абыякавымі да таго, што на дошку гонару зноў пруць крывавага Сталіна, а на касцях ахвяр страшнай вайны ладзяць пампезныя фестывалі з феерверкамі?..

Возьмем тыя ж выбары. Ці здольныя яны з'яднаць і мабілізаваць беларускае грамадства? І нават прывесці да пазітыўных перамен? Хутчэй, зусім наадварот. Механізм працэсу зусім просты і разам з тым у нейкім сэнсе вытанчаны. Выбары ў беларускіх рэаліях — гэта ланцуговая рэакцыя подласці, хлусні і самападману. На "ўсенародных выбарах" першая дырэктыва з заказам патрэбных дзеянняў і вынікаў ідзе з самага верху, потым ніжэйшыя чыноўнікі рассылаюць яе па ўсёй краіне, а шматлікія "мультыплікатары" наступнага роўню даводзяць да самога нізу. А знізу простага працоўнага чалавека начальнікі прымушаюць, скажам, ісці на датэрміновае галасаванне. Ён плюецца за дзвярыма і з дуляй у кішэні (фігі ў кішэнях — зялёныя плады пратэсту, якія ніколі не саспеюць!), але ўсё ж ідзе на выбарчы ўчастак і выконвае свой "гражданский долг". А ўвечары таго ж дня напіваецца як бэля, ганяе па хаце дзяцей і б'е жонку, сварыцца з суседам. Тлумачэнне такому захаванню вельмі простае. Чалавек, які не знайшоў у сабе элементарнай мужнасці хоць бы не пайсці на псеўдавыбары, адчувае ў глыбіні душы згрызоты сумлення і злосць, што яго чарговы раз ткнулі мордай у зямлю. А галоўнае чаго, здавалася б, баяцца? Нават у рэаліях сённяшняй недэмакратычнай Беларусі нікога не звольнілі з працы за тое, што ён не пайшоў на датэрміновае галасаванне, ці не пайшоў галасаваць зусім. Але няма гэтай праявы элементарнай чалавечай годнасці.

І так ідзе працэс вялікай хлусні, які складаецца з падманаў рознай велічыні і глыбіні. Адзін пайшоў міжволі на датэрміновае галасаванне, другі абавязаў падначаленых абавязкова наведаць выбарчы ўчастак, трэці прагаласаваў яшчэ і за жонку, чацвёрты пазрываў плакаты і ўлёткі апазіцыйнага кандыдата, пяты падмяніў бюлетэні ў скрынках, шосты сфальшаваў лічбы ў пратаколе, сёмы зняў хлуслівы тэлерэпартаж. Кожны пры тым знойдзе для сябе апраўданне, якое зазвычай выражаецца простай формулай: "Ад мяне ж нічога ўсё роўна не залежыць". Вялікая пастка хлусні зацягвае такім чынам цэлыя пласты грамадства. Уладнай сістэме важна "павязаць" у гэтым беззаконні як мага больш людзей. Гэта потым яны пастараюцца ўсё зваліць і спісаць на адну асобу, а зараз важна ўцягнуць у працэс шырокія масы.

Доктар, які ўзначальваў участковую выбарчую камісію, ці можа ён пасля гэтага добра лячыць людзей? Дэкан, які прымушаў студэнтаў ісці галасаваць, хто яму будзе далей верыць? І так бясконцыя ланцужкі дачыненняў, якія вынікаюць з працэсу выбараў. Так што гэтыя выбары толькі яшчэ больш раз'ядноўваюць і падзяляюць грамадства.

Пытанне, што менавіта можа кансалідаваць беларускае грамадства, застаецца пакуль без адказу...

Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ

Шок (1)

Тое, што дзесятага красавіка здарылася каля Смаленска, многія называюць шокам. І гэта правільная назва. Гэта шок Польшчы, Расіі і ўсяму свету. Самалёт з прэзідэнцкай парай, міністрамі, дэпутатамі, еўрадэпутатамі, сенатарамі, генералітэтам і духавенствам (усяго 96 чалавек), ляцеўшы на жалобную ўрачыстасць, звязаную з сямідзесятай гадавінай расстрэлу польскіх афіцэраў саветамі ў Катыні, пацярпеў катастрофу. Усе паломнікі загінулі...

У чым жа справа і дзе шукаць прычыны такой вялікай катастрофы і такога няшчасця?! І ці варта шукаць?!

Можа і не варта, але і абмінуць яе, не задумаўшыся глыбей, нейк не выпадае.

хапае адной гэтай Катыні, каб зненавідзець сталінскататалітарны рэжым і праклясці яго навекі. А такіх

Катыняў на тэрыторыі былога Савецкага Саюза было ж мноства і загінула ў іх многа нявінных людзей. Амаль кожную сям'ю гэтай вялікай дзяржавы грызнуў ён балюча сваімі крывавымі зубамі.

Аказваецца, аднак, на жаль, што не дастаткова. Многія ў сённяшняй Расіі (і не толькі ў Расіі) лічаць Сталіна сваім героем, бацькам, кумірам. У нядаўнім плебісцыце на найбольш заслужанага чалавека для Расіі Вісарыёнавіч заняў высо-

Штосьці мусіць значыць яна і на штосьці намякаць.

Ну, напэўна на крохкасць нашага жыцця, перад чым не ўсцеражэ нас ні наша пазіцыя ў грамадстве, ні матэрыяльны статус, ні дасканалая тэхніка, ні нават медыцына. І аб гэтым трэба нам заўсёды памятаць. Адным словам, тетепto тогі.

Але гэта не ўсё, тут назойліва ўмешваецца яшчэ адна справа — Катынь. Слова Катынь ужо даўно значыць больш як толькі геаграфічная назва. Ад гэтай катастрофы значэнне яго непамерна пашыраецца — гэта і міжнародны санктуарый, і свайго роду Галгофа. Гэта сімвал злачынства, зверства. Злачынства, якое столькі часу стараліся замяць, скрыць, перакінуць на іншых. Гэта тыповае злачынства савецка-сталінскага таталітарызму і проста насмешка гісторыі. Нават гэтыя мацёрыя каты разумелі, што здзейснілі велізарнае злачынства, таму так стараліся скрыць яго. А скрыць такіх масавых злачынстваў проста немагчыма, уся ж зямля прасякнута там нявіннай крывёй палякаў, беларусаў, рускіх і прадстаўнікоў іншых нацый. Кроў людская не вадзіца, ад яе немагчыма адмыцца, адкупіцца, адмаліцца. І здавалася б

кае трэцяе месца, зараз за такімі выдатнымі і высакароднымі людзьмі, як Аляксандр Неўскі і Пятро Сталыпін. Вельмі актыўнымі абаронцы Сталіна сталі цяпер перад шэсцьдзесят пятай гадавінай перамогі Савецкага Саюза над фашысцкай Германіяй. І, канешне ж, у першых шэрагах сталінскіх абаронцаў знаходзяцца беларусы. У Мінску, напрыкалад, паявілася арганізацыя, якая збірае сродкі на пабудову помніка Сталіну, бо гэта Сталін выйграў гэтую вайну... Тады і ў нармальнага чалавека паяўляюцца законныя пытанні: што рабілі тыя многія-многія мільёны савецкіх людзей, якія загінулі або былі пакалечаныя ў гэтай страшнай вайне?! Якой цаной далася гэтая перамога?! Дзе тут бачная "умная", прадбачлівая сталінская палітыка, пра якую так любяць паўтараць прыхільнікі Сталіна. І геніяльнае ваеннае майстэрства савецкага генералісімуса?! Хочацца запытацца таксама, як меліся ў сталінскія часы беларуская калгасная вёска, беларуская мова, беларуская нацыянальная культура і матэрыяльнае становішча беларускага народа ўрэшце?!

(працяг будзе) **Васіль САКОЎСКІ**

Вачыма еўрапейца

Гэта не да месца

20 красавіка, на тры гадзіны да пачатку пахавальных урачыстасцей у Беластоку віцэмаршалка Сейма Кшыштафа Путры (загінуў у авіякатастрофе пад Смаленскам), дэле-

гацыя амаль у дзесяць асоб Саюза палякаў у Беларусі, кіраваная Станіславам Сямашкам, сарганізавала ў адной з беластоцкіх кавярняў прэс-канферэнцыю. Саюз Сямашкі ўзнік пры адабрэнні (па інспірацыі?) беларускіх улад як альтэрнатыўная арганізацыя да непрызнаванага адміністрацыяй Аляксандра Лукашэнкі СПБ Анжалікі Борыс. Яго лідарам да гэтай пары адмаўлялася права на ўезд у Польшчу.

— Першы раз ад пяці гадоў мы маглі

перасячы мяжу. Візы нам былі дадзены ў выключным парадку, у сувязі з катастрофай пад Смаленскам (удзельнічалі раней у пахавальных урачыстасцях прэзідэнта Леха Качынскага ў Варшаве і Кракаве), — гаварыла журналістам віцэ-старшыня праўладнай групоўкі СПБ Галена Богдан.

Былы старшыня пралукашэнкаўскага Саюза Тадэвуш Кручкоўскі пераконваў:

— Інфармацыя, якая даходзіць да польскай гарамадскай думкі, несапраўдная.

Кіраўнік Галоўнай рады гэтага Саюза запэўнівала, што палякі ў Беларусі не праследуюцца. Эдуард Калоша, юрыст СПБ Станіслава Сямашкі, заклікаў журналістаў да дапамогі пры правядзенні ў Польшчы "кругала стала" — сустрэчы з удзелам навукоўцаў, у якой прадстаўнікі абодвух бакоў маглі б выказаць свае аргументы.

У запрашэнні да ўсіх магчымых СМІ ў рэгіёне, арганізатар сустрэчы, беластачанін Яраслаў Хадыніцкі з Камітэта "Прымірэнне" напісаў: "Сітуацыю паля-

каў у гэтай краіне ведаем з перспектывы галубленай чарговымі ўрадамі ды медыямі Анжалікі Борыс. Тым часам гэта не ўся праўда аб жыцці і праблемах польскай меншасці ў Беларусі. Манаполію на інфар мацыю мела дагэтуль менавіта групоўка Борыс. Галоўнай прычынай інфармацыйнай блакады, а адначасова найбольш яскравым прыкладам паталогіі была выдадзеная і ўсё ўтрымліваная забарона ўезду ў Польшчу дзеячам СПБ нявыгадным для Борыс". Месяц да гэтага Камітэт "Прымірэнне" апублікаваў у інтэрнэце сваю пазіцыю. Дзеянні ўлад РП у адносінах да польскай меншасці ў Беларусі акрэслены ў ім як "памылковыя і шкодныя", чаго прыкладам мела быць "ведзеная з 2005 года кампанія няпраўды аб быццам бы праследаванні нашых землякоў, якой займаюцца прадстаўнікі арганізацыі Анжалікі Борыс". Праслед прадстаўнікоў польскай меншасці называюць міфам.

Падобна як Анджэй Пачобут, віцэстаршыня Галоўнай рады СПБ Анжалікі Борыс, я мяркую, што прапановы, якія прагучалі ў Беластоку, а раней на інтэрнэтных старонках, не маюць большага сэнсу і намерваюцца толькі іншым шляхам давесці да легітымізацыі Польшчай Саюза Станіслава Сямашкі, а затым адабрэння ўсіх рэпрэсіўных дзеянняў, якія прымяняліся да гэтай пары ў адносінах да дзечаў СПБ Анжалікі Борыс (у далейшай перспектыве мабыць таксама і іншых арганізацый — апазіцыйных). Для мяне відавочнае, што канферэнцыя ў Беластоку, у дні нацыянальнай жалобы ў Польшчы і дакладна ў дзень паховін віцэ-маршалка Сейма была не да месца, бо выкарыстала гэтыя нагоды для прапагандысцкай кампаніі. Варта прыгадаць, што Кшыштаф Путра (у той час віцэ-маршалак Сената) 15 жніўня 2007 г., у гадавіну польска-балшавіцкай вайны, не быў упушчаны ў Беларусь (першы раз сталася так 26 студзеня 2007 г.), падобна як некалькі гадзін пазней тагачасны старшыня Грамадзянскай платформы Дональд Туск (не быў тады яшчэ прэм'ерам).

Мацей ХАЛАДОЎСКІ

Усё пралятала над нашымі галовамі

Тэкст і фота Міры ЛУКШЫ

Любу Пташынскую, з яноўскага роду Русакоў, сустракаем у хаце вернай чытачкі "Нівы" Жэні Аліфер у Старым Ляўкове Нараўчанскай гміны. Да нядаўна ў доме Жэнінай дачкі быў паштовы пункт, пазнаць яго было па чырвонай скрынцы. Ды не па нейкіх справах зайшла сюды суседка Люба. Мае яна — вопытная краўчыха — нейкія бабскія сакрэты да Жэні — вядомай ткачыхі. І проста так зайшла, папіць гарбаткі. Паўспамінаць. Дык і я, крыху выпадковы госць, пачну распытваць жанчын пра былое. Цётка Жэня кажа: пра кожнага чалавека можна кнігу напісаць. Люба Пташынская, 1928 года нараджэння, памятае вайну...

- Памятаю вайну так, як памятае дванаццацігадовае дзіця. Тую, першую, што то на Польшчу германцы напалі, 1939 года. Мы, усё Янова, выехалі ў лес, убіліся ў зараслі, у пасадку сярод лесу. Баяліся — гэта ж вайна, не ведалі, што то будзе. І свіней туды пазабіралі, і кароў, паставілі шалашы. Там мы сядзелі. Вайны не бачылі, бо зараз немцы адступілі. Не было ніякай страляніны. А калі саветы прыйшлі, у Нараўцы войска стала. І ў нас жыў лейтэнант Беленькі, з жонкай і жончынай сястрою. У нашай хаце зрабілі "красны вугалок", быў вялізны Сталін на ўсю сцяну. Тата пасля яго абадраў, кажа: немцы яшчэ паб'юць нас, калі ўбачаць, што Сталіна маем у хаце. Калі неспадзявана пачалася вайна немцаў з саветамі, тыя зусім разгубіліся. Не вельмі біліся. Афіцэры пагрузілі сваіх жанок і кудысьці адправілі ў тыл, самі засталіся ваяваць. Ды што тут засталося ваяваць. Наш Беленькі сказаў падначаленым: "Разыдзісь, бо мы тут нічога не зробім". Прыйшоў ноччу дахаты, залез на хлеў, схаваўся. Калі немцы ўвайшлі, разагналі саветаў, дык што, будзе там сядзець? Сказаў, што замальдуецца, скажа, што лейтэнант ды не загадаў страляць да немцаў. Здаўся сам. Казалі, што яго забілі, ды я не ведаю, праўда ці не. Я да гэтай пары памятаю адрас яго радні; не ведаю, ці даехалі, ці жыве хто з іх яшчэ (малы хлопчык яшчэ ў нас радзіўся таго лейтэнанта). Такі адрас: Кіеўская вобласць, Стайнаўскі раён, сяло Майданец, Бабей Анна Уладзіміраўна — гэта сястра тае лейтэнанціхі. А тая жонка — Беленькая Агафія. Цяпер унучка мая Аня замужам на Украіне за бацюшкам, прыязджалі сюды, дык я той адрас ім дала (Аня гэта дачка маёй дачкі Алі Станько, што працавала ў бібліятэцы ў Ласінцы). Не ведаю, ці дапыталіся яны там на Украіне, ці жыве хто з сям'і нашага лейтэнанта... Добрыя былі лю-

Калі немец пацыфікаваў пушчанскія вёскі, перасялілі нас у вёскі ў бок Заблудава — у Сяські, Алексічы... Тата дзесь знайшоў такі маёнтачак, дзе кароў многа было, і гаспадар, польскі, сказаў: "Niech pan przyjeżdża, будзеш кароў мне глядзець". І туды пераехалі, да гэтага Ханькоўскага. Саветы вывезлі былі яго брата (быў ён добрым гаспадаром, меў многа кароў), а сам ён быў настаўнікам. Ханькоўскі пільнаваў братаву гаспадарку. Хата ў яго была харошая, ста-

яла таксама хата для работнікаў. Мы ў той хаце і жылі. Малака было колькі хочаш, давалі нам і збожжа. На кухні елі мы як усе. У той час яшчэ яўрэі бульбу капалі ў Ханькоўскага, жылі яны яшчэ ў Заблудаве, немцы іх пакуль не пабілі. А немцы зажондзілі, у каго тыя бежанцы былі, каб гаспадар заехаў у Заблудаў і паведаміў, бо павязуць нас у Германію, таксама рабіць у гаспадароў, цэлымі сем'ямі. Ой, наш гаспадар вельмі нас шкадаваў, бо тата так добра яму рабіў, і сказаў, што паедзе ў Заблудаў і скажа гэтак: "Ён быў у мяне, але выбраўся ўжо з два тыдні таму, і не ведаю, куды. Калі ўжо так мусова, буду шукаць і прывязу". Немец сказаў, каб нас не шукаў, бо нас знойдуць там дзе трэба. Вярнуўся наш гаспадар і кажа: "Пане Русак, усё ж будуць вас шукаць. Калі даведаюцца, што я салгаў, дык і мне будзе канец". Тады мы паехалі ў Анцуты — там маміна стрыечная сястра была. Пажылі там тыдзень. Тата паехаў у Нарву, да млынара. Яраслаўскі сказаў, каб мы прыехалі і знойдзе нам занятак. Млынар з немцамі жыў добра, дык усё што трэба аформіў. Пераехалі мы ў Нарву. Упусцілі нас у жыдоўскую хату. Маглі мы ўжо пратрываць. Мелі мы карову (дазволілі ўзяць з палаючай вёскі), мама парасятак купіла. Тата кажа: "Пане Міхал, мне трэба осыпкі для парасят". — "Ты яшчэ ў мяне пытаешся? А там у скрыні няма осыпкі? Насыпайце і бярыце!" І нас не вывезлі ўсёй сям'ёй у Германію, як шыкавалася, і маглі выжыць. У Нарве жылі мы тры гады. Калі б не паехалі на Янова, дык і дзісь жылі б там. Не выгналі б нас адтуль, сказалі б мо купіць тую хату. Ды тата ўсё: "На Янова, на Янова!" А там ніц не было, усё спалена. Пабудавалі мы там зноў хату, і сталі жыць на сваім, на сваіх двух з паловай гектарах. А нас было трое ў бацькоў, сястра Марыся жыве ў Дубінах, брата Аляксандра ўжо няма...

У нас у Янове былі такія гаспадары: мелі загоны і палоскі. У некаторых толькі загон быў. Цяпер мала ўжо людзей, дык пазаймалі больш. У Ляўкова я прыйшла замуж, за Пташынскага. Калісь мой чалавек рабіў у гміне, быў нават старшынёй. Калі гміну зрабілі ў Нараўцы, не пайшоў туды, бо трэба было б роварам даязджаць, а тут жа ж гаспадарка; пайшоў на цагельню.

Ганяла людзей вайна то туды, то сюды. А вялікія гналіся, стралялі па-над галовамі простых людзей...

— А калі саветы гналі немцаў, о, то тады то было! Мы тады зрабілі такі схоў, у бульбе на агародзе. У гэтым схроне адну ноч пераначавалі. А на другую ноч сусед Скепка кажа: "Уцякайма ў Скарышэва!" Узяў дзвюх сваіх дачок, нас з татам і мы пайшлі ў Скарышэва. Сядзім у стадоле, прыйшоў немец. Ці то не немец... Не, немец. І стрэліў у тую страху. Тая клуня гарыць! Мы толькі што збіраліся спаць. Мы з тае клуні — у жыта! Уся страляніна ляцела над нашымі галовамі! Тыя туды тыя сюды, а мы — пасярэдзіне. Чулі нават галасы салдат. Мы пралякаталі ўсю ноч у гэтым жыце. Раніцай Скепка і тата кажуць: ідзем дахаты, у бок Нарвы. А там быў луг, наўкол немцы акапаныя, арудзіі стаяць. Мы даходзім, а там немцы зараджаюць свае гарматы. Немец паказвае нам штосьці. Думалі, дражніць нас. А ён асцерагаў, каб мы вушы закладвалі і рот адкрылі. Мы не зразумелі. Выстралілі, а мы ўсе паглухлі. Даходзім да Нарвы. А на Папалёўскай вуліцы немцы нас спынілі, каб мы ішлі на кухню бульбу чысціць. Мы пасядалі, скробаем бульбу фашыстам... А як наляцелі рускія самалёты, як сталі страляць! Немцы крычаць нам: хавайцеся, падайце на зямлю. Мы пападалі ў бульбоўнік, праляцелі самалёты, кінулі пару бомбаў. Мы кінуліся да свайго сховішча ў бульбяной яме каля хаты. Пераначавалі ў яме, а на ранак ужо былі тут саветы. Памятаю... Такая была вайна ў маёй дзіцячай памяці. Такія фрагменты-карцінкі, пачуцці... Мама штосьці варыла. Кажа: ідзі па нож. Я выйшла з хаты. Жыдоўская школа каля нас стаяла, нямецкі снарад трапіў у той момант у яе, а на нашай хаце дахоўку пабіў. Сыплюцца асколкі, а мяне не зачапіла...

Прыйшлі саветы, як мы былі ў трэцім класе. Нас вярнулі ў другі клас. Вучыліся па-руску. У Янове школа была. У Нарве не было ніякай школы за немцаў. Ды мяне аддалі да краўчыхі вучыцца. І калі вярнуліся ў Янова, я ўжо была вялікая і шыла. Да мяне прыносілі шыць. Я шыла, зарабляла. У школу ўжо мяне не выпраўлялі. Высваталі мяне. Хлопец быў, казалі, на ўсю парафію! Як за ім тутака ганяліся дзяўчаты! Выбраў мяне. Калісь то краўчыха то было вельке штось. Калісьці, да вайны, усе абшываліся ў жыдоў. З нашых мо дзе і быў які кравец, але мала. Калі немец жыдоў паніштожыў, нашых краўцоў было мала. Я тут у ваколіцы шыла, і яшчэ адна Ванда. У Ляўкове, як я прыйшла, Надзя "Беліха" Рэентава толькі яшчэ шыла. Шылася ўсё, што трапілася — і штаны, і курткі, і цяжкае. Шылася, перараблялася, ніцавалася. Пасля вайны — што там у каго было... І цяпер шыю — вось гэтая куртка з ясёначкі. Цяпер у вёсцы няма каму ганавіц падлажыць, ці падрэзаць ці датачыць, ці палатаць. Новага не шыю, бо цяпер усё гатовае купляюць. Купяць штаны новыя, завялікія то ніхто не падложыць. Трэба было ў дзіцячым садку фіранкі зарубіць, гумку ўцягнуць — ні адна маці не ўмее. Папрывыкаў народ, што машына ўсё за яго зробіць...

Вось так і паціху тут жывецца ў Ляўкове. Даходзяць весткі са свету, які ідзе сваёй дарогай. Адно толькі што звычайнага ліста з Ляўкова не вышлеш у свет.

Падзяка за рамонт

25 сакавіка г.г. адбылася сесія Гміннай рады ў Нараўцы. На ёй абмяркоўвалі, між іншым, справу маставых дарог на тэрыторыі Нараўчанскай гміны Гайнаўскага павета. У сесіі ўдзельнічалі — па запрашэнні — прадстаўнікі Павятовага праўлення дарог у Гайнаўцы. З Падляшскага праўлення ваяводскіх дарог у Беластоку ніхто не прыехаў. Шкада.

Радны з Новага Ляўкова звярнуўся з просьбай да кіраўнічкі, у кампетэнцыі якой знаходзяцца ўсе павятовыя дарогі, каб адрамтанаваць вельмі ўхабістую дарогу са Старога Ляўкова ў Капітаншчыну на 500-метровым адрэзку ад керамічнай фабрыкі да моста на рацэ Нараўцы.

На другі дзень — 26 сакавіка — ехалі радны з братам у лес за Капітаншчынай па дровы і тое, што ўбачылі, было для іх такім нечаканым: гэты адрэзак дарогі адрамантавалі, ды яшчэ як! Маставая там цяпер роўная як стол.

Вялікі дзякуй кіраўніцтву гайнаўскага ППД за неадкладны і грунтоўны рамонт дарогі.

Указальнік

У Новым Ляўкове (Гайнаўскі павет) ёсць скрыжаванне ваяводскай і павятовай дарог. Ваяводскі шлях бяжыць ад Навасадаў цераз Нараўку і Новае Ляўкова ў Бандары і Юшкаў Груд, а яшчэ далей у Беласток. Апрача таго чатыры кіламетры за Ляўковам ёсць наступнае скрыжаванне: ад тае ж ваяводскае шашы ідзе павятовая асфальтаваная дарога ў Тарнопаль і ў Семяноўку (а тут мытня).

Грузавыя аўтамабілі вельмі часта едуць з Гайнаўкі ў мытню. У Новым Ляўкове на ваяводскай дарозе няма дарожнага ўказальніка з надпісам "Семяноўка". Як трапіць тады вадзіцелям грузавых аўтамашын у мытню? Яны часта спыняюцца на павароце і пытаюцца ў жыхароў Ляўкова. А вазьмі ты спытайся ноччу, калі ляўкоўцы спяць! Вось мая хата ля гэтага скрыжавання дарог! Шафёры не адзін раз блудзілі: з'ездзяць у Старое Ляўкова, вяртаюцца адтуль. Часта сярод ночы грукалі ў мае акенцы і пыталіся пра дарогу ў Семяноўку.

Дарожны ўказальнік з надпісам "Семяноўка" ў Новым Ляўкове неабходны. Пра гэта сведчаць вышэйпрыведзеныя факты.

Уводзім новае, але ці лепшае?

У Беластоку на прыпынках аўтобусаў гарадской камунікацыі стаяць дашкі-паветкі. Іх замяняюць на новыя, дадаюць новыя элементы. Ці ўсё робяць, каб было лепш і выгадней для пасажыраў? На некаторых прыпынках расклады язды аўтобусаў былі побач на слупах. Хто хацеў даведацца, калі будзе ехаць "яго" аўтобус, падыходзіў да дошкі з раскладам на слупе. Пры гэтым ён нікому не замінаў. Было практычна і выгадна.

А зараз пачалі расклады замацоўваць на задніх сценках дашкоў. Каб паглядзець, калі едзе аўтобус той ці іншай лініі, трэба падысці да лавачкі. А што, калі сядзяць на ёй людзі ды яшчэ з клункамі перад сабою? Як тады бліжэй падысці да раскладу? Як прачытаць гадзіну і хвіліны, аддрукаваныя дробненькім шрыфтом?

Прыклад — калі ласка. Апошнім часам перанеслі расклад са слупка на заднюю сценку дашка на аўтобусным прыпынку ліній 5,8 і 13 насупраць гасцініцы "Галэмбёўскі" па вуліцы Палацавай. Калі тут ездзяць і стаяць людзі пад дашком, да раскладу нялёгкі доступ!

Янка ЦЕЛУШЭЦКІ

(працяг з 17 н-ра)

З Ізбішча меркаваў я прайсціся ў згаданы Тапілец і адтуль у бок Харошчы. Але з дарожнымі паказальнікамі бывае больш-менш так як і з раскладамі язды. Дзе-нідзе інфармацыя ёсць, а дзе-нідзе яе няма. Такім чынам заміж у Тапілец з'явіўся я перад Канаваламі. У пачатку вёскі ўражвае высокі, амаль пяціметровы каваны крыж на адмысловым каменным пастаменце з 1899 года. У вёсцы, так як і ў ранейшых, пераплёт старых і новых хат. Тут і абразок, які ілюструе гаспадарчую трансфармацыю. Пры вуліцы стаіць пустуючая колішняя геэсаўская крама. А на тым жа пляцы за ёй жывы будынак новай прыватнай крамы...

За Канаваламі ўзвышаецца мураваны касцёл. Вось вытрымка з партала Беластоцкай архідыяцэзіі. "Раrafia Konowały wywodzi się z parafii Śliwno, utworzonej przez abpa Romualda Jałbrzykowskiego w 1935 r. Wcześniej, w 1932 r., Piotr Sokół ofiarował na kościół około 50 ha ziemi na kolonii Śliwno. Tam też pobudowano kościół dzięki staraniom ks. Władysława Saracena i parafian. Był to prowizoryczny kościół drewniany. Po II wojnie światowej starano się o zbudowanie nowego kościoła w pobliżu Kruszewa. Władze państwowe nie udzieliły jednak pozwolenia. W 1966 r. z powodu złego stanu technicznego kościół w Śliwnie zamknięto, a nabożeństwa przeniesiono do Konował, gdzie urządzono prowizoryczną kaplicę przerabiając dawną remizę strażacką. Nie użytkowany kościół w Śliwnie spłonął 23 VII 1976 r. Po kilku latach starań o zezwolenie na budowę kościoła w Konowałach, władze wojewódzkie przyjęły taką inwestycję do planów na rok 1972. W roku następnym rozpoczęto pierwsze prace. (...) Po niespełna 10-ciu latach użytkowania niezbędna okazała się przebudowa kościoła. (...) Przebudowę zakończono w 1992 r."

З Канавалаў падаўся я ў Рагова следам сваёй атавістычнай цікавасці. Менавіта атрэпкі сямейных інфармацый падказвалі, што праз Рагова працягнулася адна са шматлікіх нітак, злучаючых мяне з Адамам і Евай. Доўга я ў гэтай вёсцы не бавіў, заглянуў толькі ў сімпатычную краму, што ў будынку пажарнага дэпо і з задаволенасцю падаўся ў Панькі, адкуль мост цераз Нарву ў Жэндзяны.

Няпросты гэта мост; ён з некалькіх мастоў. І дарога праходзіць краём тэрыторыі Нарваўскага нацыянальнага парку. Тэрыторыя таго парку нідзе не пазначана, ні раней у Крушэве, ні ў Паньках. Кругом адмысловай грэблі вада, сама дарога вымашчана бетоннымі плітамі; без іх грэбля размылася б. Спачатку грэбля праходзіць праз тры драўляныя масткі, пазней праз большую | вацыі ранейшага біяцэнозу.

бетонную запруду. У гэтай пойме Нарвы гаспадарыць прырода, у яе кагорце бабры, якія ўмеюць выгрызаць з дрэў не толькі конусы, але і больш складаныя мастацкія формы; значыць Нарва не развіталася з бобровыми гоны из зеремяны. Перад самімі Жэндзянамі чарговы масток над трубой, з якой выліваецца пеністая вада, быццам нейкае шампанскае.

Магчыма, што гэтая труба з'яўляецца адным з гідратэхнічных элементаў, якія маюць запаволіць сплаў вады ў Нарве. Бо ў 1960-1980-х гадах яе рэчышча ад Жэндзян аж да ўліцця Бобры было выпраставана і паглыблена, у выніку чаго паскорылася цячэнне і панізіўся грунтавы ўзровень вады, пайшлі працэсы дэградацыі прыроднага асяроддзя. На грунтах вёскі Рагова выкананы ўжо дзве запруды дзеля прытармажэння сплаву і рэкульты-

На аўтобусным прыпынку ў Жэндзянах чарговая неспадзяванка з ліку тых, што ўзбагачаюць і ўпрыгожваюць наша жыццё. Тамашні расклад язды зусім наватарскі ў супастаўленні з запісаным мною інтэрнэтавым; паводле "прыпынкавага" трэба мне было б чакаць паўтары гадзіны. А гэта ў Жэндзянах не хаханькі-хіханькі. Там, па варшаўскабеластоцкай шашы, перавальваюцца з магутным гулам магутныя машыны. Калі б тэолагі, якія апісвалі пекла, былі празорцамі цяперашняй тэхнікі, яны ў ліку пякельных кар прадбачылі б не толькі кіпучую смалу, але і спароджаны тэхнікай гул. Мо на супрацьлеглым полюсе анёльскім харам сваю мастацкую вытворчасць прэзентавалі б нюхарам смаляных выпарэнняў — дзеля большага кайфу — вытворцы разнавіднай тэхнагеннай музыкі, у тым ліку і з аўтамабільных рухавікоў.

Насупраць прыпынку сімпатычны драўляны будынак былой школы. Вакол яго валяюцца камлі вырваных з прыдарожнай паласы дрэў – гэтак расчышчаецца прастора пад "экспрэсоўку" ў сталіцу. Мабыць, калі гэты тэкст з'явіцца перад вачыма чытачоў, следу ад тае школы ўжо не будзе. Насупраць Бабіна пусты мураваны двор з аўтамабільнай майстэрняй, які таксама чакае зносу: прагрэс, бывае, наводзіць сум.

Па лясных і палявых дарогах заходжу ў Златорыю. З вясковай вуліцы відаць як на далоні амаль перпендыкулярнае ўпадзенне Супраслі ў Нарву на задворках вёскі; гэта сюды сягалі ўгоддзі, ахвяраваныя супраслыскаму манастыру Аляксандрам Хадкевічам пяцьсот гадоў таму. Жыхары Златорыі атрымалі тады дазвол карыстацца бортнымі манастырскімі дрэвамі ўзамен за пастаўкі мёду, ад якіх яны як маглі ўхіляліся; тут таксама не абышлося без суда. Магчыма, што тыя розныя манаскія суседзі сваімі дакукамі і давялі да таго, што зноў um δ ns dokyкы мирское общого монастыря жительства немощно дръжати. І ад манастырскай прысутнасці след там прастыў.

А пяцьдзесят гадоў таму і раней зліццё дзвюх ваколбеластоцкіх рэк можа выглядала інакш, не так выразна, мо тут былі пераплёты рукавоў і ручайкоў, нейкія ўзорыстыя прыродныя кілімы... Перад златорыйскім касцёлам з 1920 года прыпынак, на які аўтобус пад'ехаў быццам на мой заказ — раней, чым меў прыехаць у Жэндзяны...

Гэта ўжо чарговая выстаўка ў галерэі "Агарт", прысвечаная сучасным мастакам з Беларусі. У апошні час рэкамендавалася тут пяцёра мастакоў з Мінска на выстаўцы "Твор".

Ненасытныя мастакі

Справа: Алекс, Ніна і Вацлаў Спорскія, Агнешка Багінская, Марына Загідуліна, Станіслаў Кічко

Тэкст і фота Мацея ХАЛАДОЎСКАГА

Бацька — Вацлаў Спорскі. Сын — Алекс. Гродзенскія мастакі. Першы народжаны ў 1960 г. Другі ў 1983 г. "У гэтым дуэце першую скрыпку іграе бацька. Сын, хоць стараецца быць адменным, кіруецца за ім, працуе паводле такіх самых схем. Кожны з іх, аднак, пасвойму сузірае свет, не глядзіць на свет як звычайныя людзі", — сказала ў час адкрыцця выстаўкі іх прац "Ненасытнасць" у беластоцкай галерэі "Агарт" крытык мастацтва Марына Загідуліна з універсітэта ў Гродне.

Гэта ўжо чарговая выстаўка ў галерэі "Агарт", прысвечаная сучасным мастакам з Беларусі. У апошні час рэкамендавалася тут пяцёра мастакоў з Мінска на выстаўцы "Твор".

— Наша галерэя спецыялізуецца перш за ўсё ў творчасці з Усходу, галоўным чынам з Беларусі, — расказвала ў час вернісажу ўласніца "Агарта" Агнешка Багінская. — З творчасцю Вацлава і Алекса Спорскіх пазнаёмілася я каля чатырох гадоў таму па інтэрнэце.

Кожная з прадстаўленых прац быццам спектакль поўны сімвалаў і метафар. Яны як падарожжа з памежжа явы і сну. Насычаныя яны колерамі. У Вацлава яны больш цёплыя, у Алекса — крыху халодныя. Арганізатары прэзентацыі напісалі ў каталогу: "Прадстаўленыя творцы не спыняюцца ў памкненнях пашыраючых іх мастацкія дасягненні, яны ўвесь час у пошуках новых форм і вырашэнняў; яны ненасытныя ў сваіх мастацкіх пошуках, дзякуючы чаму маем тут сапраўдную бяседу для пачуццяў, якія ўздзейнічаюць на гледача мацней чым словы і гукі".

Вацлаў Спорскі — член Таварыства польскіх мастакоў у Беларусі. Скончыў Дзяржаўнае мастацкае вучылішча імя Аляксея Глебава ў Мінску. Паказваў свае карціны ў Санкт-Пецярбургу, Растоку, Львове, Гродне, Віцебску, Варшаве і Кракаве. Алекс Спорскі кончыў мастацкі факультэт

Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы. Свае працы паказваў дагэтуль на калектыўных выстаўках у Мінску, Гродне і год таму ў Беластоку. Вацлаў Спорскі з'яўляецца без сумнення прызнаным мастаком. Гісторык мастацтва Наталля Паўленка пісала пра яго творчасць: "Яго жывапіс гэта паэзія, містычны акт набліжэння рэальнасці і ўявы ў найбольш непрадбачальных спалучэннях. Яго пэндзаль так лёгка ўлоўлівае і так шляхетна спалучае колеры, рыфмы і формы, што нараджаецца непаўторна гожы і велічны, знаёмы і адначасова таемны свет, дзе ўсё знаходзіцца ў руху, ужо трапечацца і хвалюецца, няўлоўнае". Адзначыла таксама: "У працах Вацлава Спорскага ёсць столькі асацыяцыйных паслядоўнасцей, столькі гульні колеру і святла, што нараджаецца мелодыя, якая ўздзейнічае на гледача мацней чым слова і гук".

У час вернісажу Марына Загідуліна гаварыла:

— Карціны Вацлава Спорскага здаюцца быць рэальнымі, аднак прадстаўляюць фантастычныя персанажы, аўтар рухаецца ва ўмоўнай прасторы. Рэальнасць аколеная ў іх нерэальнасцю.

У "Агарце" шмат на якіх карцінах Вацлава Спорскага прадстаўлены жанчыны: звычайныя, удухоўленыя, задуменныя, у розных настроях 1 характарах, у розных порах дня і года. Есць таксама нацюрморты, прадстаўляючыя прадметы, але ў нерэальным, часам настальгічным кантэксце. Кожная з карцін як бацькі, так і сына, мае сваю душу. Уваходзячым на выстаўку кідаецца ў вочы карціна Вацлава Спорскага "Несучыя любоў", якая вісіць каля меншай па фармаце, блізкай па атмасферы, ды адменнай па каларыце "Таемнасці" аўтарства Алекса Спорскага.

— Нясе яна ў сабе глыбокую філасофію. Прадстаўляе мяжу зямнога і нябеснага жыцця, — расказвала аб гэтай працы крытык Загідуліна. — Назва выстаўкі мае сказаць, што абодва аўтары яшчэ ненасычаныя красой жыцця, мастацтва і безупынна звяртаюць увагу на красу

акаляючага жыцця.

— Усё дяцінства я жыў сярод мастакоў. Стала мне гэта блізкім. Калі б бацька не быў жывапісцам, я, мабыць, таксама ім не быў бы, — прызнаўся маладзейшы мастак.

Ягоныя карціны поўныя загадкавасці, як "Начныя чары", са старажытнай егіпцянкай на галоўным плане, ды таксама фантастычна каляровыя, ды і больш рэальныя, як "Хор", на якой можна распазнаць галовы пяці страўсаў.

Мастакі Спорскія працуюць у адной майстэрні.

— Алекс падглядае, як я працую, ды бывае, што і ён мне штосьці падкажа, — прызнаўся старэйшы мастак. — Свет узнік з хаосу. У хаосе трэба знайсці гармонію. Пустэчы няма. Я гармонію прагну ствараць з нейкіх клетак, мікраскапічных элементаў. Ідэі прыходзяць зусюль. Спантанна, нават тады, калі іду па вуліцы ці чытаю. Не выбіраю спецыяльна тэм. Гэта пытанне маёй энергіі, тэмпераменту.

Дадаў:

— Гэта пачатак мастацкага шляху Алекса. Можа дзякуючы гэтай выстаўцы знойдзе ён натхненне і паможа яна яму ўвайсці глыбей у сябе самога.

Абодва аўтары згодна прызналіся: "Мастацтвам ніколі не натолішся".

На вернісаж Вацлава і Алекса Спорскіх прыехаў больш за дзесятак іншых мастакоў з Гродна. Адзін з іх, прэзас Таварыства польскіх мастакоў у Беларусі, аўтар м.інш. графік з выявамі касцёлаў Гродзеншчыны Станіслаў Кічко, сцвердзіў:

— Для нас, творцаў, адкрыццё выставы гэта вялікае свята— гэта дыялог паміж аўтарам і гледачом.

Мастакам спадароднічала таксама іх жонка і маці — Ніна, якая як іх менеджар заахвочвала наведвальнікаў да набыцця прац. З кароткім гітарным канцэртам выступіў Уладзімір Захараў, штодзень музыкант гродзенскай філармоніі. Выстаўка будзе працягвацца месяц, значыць — да 24 мая.

Чарговая прэзентацыя мастакоў з Беларусі прадбачана ў "Агарце" на верасень.

Падарожжа з перапынкам

Спатрэбілася мне паехаць у Беласток дзеля афармлення важнай справы ў адной з дзяржаўных устаноў. Паколькі панядзелак быў днём прыёму наведвальнікаў, дык 19 красавіка я сабраўся на цягнік, які адпраўляецца з Чаромхі ў 6:58 раніцы. Самаадчуванне было нядрэннае, затым без цяжкасцей дабраўся я на ровары на станцыю. Кампанію ў рэйкавым аўтобусе састаўляў мне даўнейшы калега па рабоце Васіль Іванюк. Без праблемы даехалі мы ў Кляшчэлі. Перад Сухавольцамі пачуў я лёгкае галавакружэнне, затым пацямнела ў вачах і цела пакрылася халодным потам. Хвароба здавалася штораз узмацняцца, затым кіраўнік цягніка на просьбу майго спадарожніка Васіля Іванюка пазваніў у Бельск-Падляшскі і выклікаў хуткую дапамогу. На пероне сустрэлі нас медыкі. У машыне хуткай дапамогі праверылі ціск крыві, затым зрабілі электракардыяграму. Паколькі ціск быў высокі, павезлі мяне ў шпіталь і паклалі на выратавальнае аддзяленне. Пададзенае лякарства паўплывала пакрысе на змяншэнне ціску, але і так гэты быў надта высокі (170/160), чаго ў мяне дагэтуль не здаралася.

Праз некалькі гадзін прабывання ў бельскім шпіталі я меў магчымасць паназіраць за працай персаналу выратавальнага аддзялення, які ўзначальвае доктар Арсалан Азаддзін — спецыяліст па ўнутраных хваробах. Людзі ў белых халатах завіхаліся быццам уюны. Кожны займаўся сваёй справай. Добразычлівасць і спагада хвораму віднелі на твары кожнай санітаркі, лекара, а перш за ўсё доктара Азаддзіна. Гэта важная прыкмета ў цяперашніх медыкаў і вартая пераймання.

Мне перадалі вынік лабараторных абследаванняў. Паводле кіраўніка выратавальнага аддзялення дра Азаддзіна, яны не такія ўжо дрэнныя, але за сэрцам трэба наглядаць. У гэтай справе неабходны добры кардыёлаг.

Уладзімір СІДАРУК

Сюрпрыз для калекцыянераў

Гмінная ўправа ў Белавежы 17 красавіка г.г. увяла ў калекцыянерскі абарот талоны з сімвалічным наміналам "20 Łowczych Białowieskich" ("20 Лоўчых белавежскіх"). Сваімі формай і характарам ссылаюцца яны на папулярныя ў пачатку XX стагоддзя заступныя банкноты або разменныя талоны, выпусканыя ў абарот шматлікімі гарадамі і гарадкамі. Вытворцам талонаў з'яўляецца Польскі завод цэнных папераў. Эмісія мае на мэце ўвекавечыць гадавіну бітвы пад Грунвальдам, а таксама вялікае каралеўскае паляванне ў Белавежскай пушчы, якое папярэднічала ваеннаму паходу Уладыслава Ягайлы на крыжаносцаў. Талоны выпушчаны тыражом 2000 штук з тэрмінам сапраўднасці да 15 ліпеня 2010 года. Імі можна расплачвацца за тавар або паслугі ў тых гандлёвых, гастранамічных і паслуговых пунктах на тэрыторыі Белавежы, якія прыступілі да гэтай акцыі. Чытачоў больш дэталёва зацікаўленых талонамі адсылаем на сайт www.bialowieza.gmina.pl.

Пётр БАЙКО

молад

Ганна Кандрацюк (zorka@niva.iig.pl)

За "паэтку" я магла пабіцца!

Д

зяцей

д л я

Злева: Ганна Каліноўская, Міра Лукша, Іаланта Грыгарук, Ірына Ігнатовіч

- Напраўду вы біліся з хлопцаmi?!
- Hу, напраўду!
- *I не баяліся іх?* здзіўляліся хлапчукі-гімназісты...

Аўтарскія сустрэчы — часам жывыя і смешныя, як тая, што 21 красавіка г.г. адбылася ў Гайнаўцы. Паехалі мы з Мірай Лукшай да нашых белгімназістаў. На сустрэчы ў класе першым "а" аўтарка "Жывінак з глыбінкі" прыгадала свае школьныя гады. Пісаць яна пачала зусім рана, у дзевяць гадкоў, будучы вучаніцай падставовай школы ў Семяноўцы.

- Спачатку я вельмі крыўдавала, калі хто на мяне гаварыў "паэтка". Гэта гучала для мяне як злосная мянушка, — прызналася гераіня сустрэчы. — За "паэтку" я нават магла пабіцца з хлопцамі!

Як вядома, у пэўным узросце дзяўчынкі і хлопцы толькі шукаюць нагоды, каб пасварыцца. Або прыняць яшчэ і больш канкрэтныя формы канфрантацыі. Тыя спрэчкі і бойкі пасля гадоў успамінаем з чуласцю. Часам перакоўваюцца яны ў сімпатыю або і каханне... Вось такія справы малых і дарослых людзей.

Добра, што маем ад каго павучыцца добрых манер. Так — гэта не жарты! Чалавек шмат вучыцца ад звяроў і жывінак. Не рэдкасць, калі гаспадар і сабака з часам падобныя адзін на аднаго. У гэтай справе найбольш медыюмічныя жанчыны. Бывае, апранаюць свайго сабачку ў ружовыя шведрыкі і сукенкі. Чэшуць сабак на свой манер, малююць сваім лакам іх ногці. Ну, каб і такі сабачка згубіўся, адразу пазнаеш якой панюсі гэты дагледжаны пястунчык...

Міра Лукша, якая нават раз атрымала ліст ад сабакі, ведае ўсё пра жыццё і клопаты жывёлак і звяроў. Сама яна нарадзілася ў пушчанскай вёсачцы Баравыя. Ад звяркоў з нашай глыбінкі мы можам шмат чаго карыснага навучыцца. Чаго менавіта? Хоць бы правільна вымаўляць зычныя "л" ці "г". Але не толькі... Жывінкі гатовыя навучыць нас добрых манер ці элегантнасці, як той кніжны жук з Жукоў ці гусак з Гусакоў. А ўсе гарэзы ды непаседы як певень з Петухоўкі ці ацэлот з Апакі хай будуць перасцярогай...

Многія гімназісты, уражаныя непасрэднасцю аўтаркі, прасілі аўтограф. Зараз прыйдзецца прачытаць кніжку, бо да гэтай пары, як самі гімназісты прызналіся, гулялі. Значыць, падарожнічалі з жывінкамі па карце Падляшша.

Прэзентацыя "Жывінак з глыбінкі" ў школьнай бібліятэцы, якую ладзілі настаўніца Ганна Каліноўская і спадарыня Ірына Ігнатовіч, запамяталася як гумарыстычная і вокамгненная! Час праляцеў, быццам той леў з Ляўкова на веласіпедзе па вуліцы ў Старым Ляўкове.

30PKA

Beptilde Mipbi 几分形

Непаседа страшны Федзя. ЁН На Месцы Не ўседзіць. Раніцай расплюшчыць вока і разносіць усё навокал: За што возьмецца — кідае, усё разваліць, расшпурляе, і не дасць паспаць кату, З'есць сняданак на ляту і клубкі бабулі Жэні у Гордыеў ВуЗёл Заменіць... Фёдар, стань ці пасядзі! У адчай нас не вядзі! Вазьмі кніжку ці алоўкі... Ты ж малюеш гожа, лоўка... Федзя ж не алоўкі ўзяў, Вугалем ён маляваў свой партрэцік — фэст-карцінку. І ўпэцкаўся як свінка.

Галерэя Зоркі

- 1. Імя і прозвішча:
- Зося Масальская
- 2. Сярэдняя ацэнка на пасведчанні: 4,56.
  - 3. Твая мянушка: Дэльма!
- 4. У жыцці хачу стаць, чаму: лекарам або журналістам. Мне цікава працаваць з людзьмі.
  - 5. У сяброў цаню: сяброўства.
- 6. Не люблю: калі нехта брыдкасловіць і калі нешта ў мяне забіраюць.
- 7. Па-беларуску размаўляю з: настаўніцай беларускай мовы.
- 8. Кніжка, якая мяне захапіла: «Мышка Пік-Пік» Людмілы Рублеўскай.
- 9. Каля свайго дому пасаджу: ружы, цюльпаны, каштан,

Без надказкі настаўніцы

Калі мы дамаўляліся на сустрэчу ў беластоцкай "чацвёрцы", я спытала настаўніцу пра яе любімы клас.

У нас незвычайны трэці клас,адказала Святлана Ганчарова.

Сапраўды — гэта так! Трэцякласнікі ад парога заваявалі таксама і нашую сімпатыю. Дзеткі адразу пачалі ставіць разумныя пытанні, цікавіцца працай у беларускай газеце, пытаць пра беларускія кніжкі. Нам, у сваю чаргу, цікава было пагутарыць пра зацікаўленні трэцякласнікаў. Амаль усе яны гуляюць у беларускі тэатр, любяць чытаць

беларускія казкі і апавяданні, спяваюць або дэкламуюць вершы. Арыядна Бакер — лаўрэатка другога месца цэнтральнага конкурсу "Роднае слова-2010". Дзяўчынка выступае на сцэне "ад заўсёды", значыць ад прадшколля. Тое ж можна сказаць і пра яе класных сяброў. Беларускім тэатрам і песняй дзеткі захапіліся яшчэ ў садку. Зараз, разам з нашай рэдакцыйнай сяброўкай Ілонай, ставяць спектакль "Чырвоная Шапачка". Іх спектакль з'яўляецца гумарыстычным каментарыем да агульнавядомай казкі Шарля

Музыка з кайфам

Фантастыш "Крамбамбуля"

У рубрыцы, прысвечанай дзецям і моладзі, нельга пісаць пра алкаголь, але як тут не закрануць гэтай тэмы, калі хочацца напісаць нешта пра "Крамбамбулю". Каб усё было ясна, крамбамбуля — гэта назва гурту і заадно спавутага беларускага алкагольнага напою. Ён так шырока вядомы, што нават у Маскве працуе традыцыйны беларускі аднайменны рэстаран. Дарэчы, назва пайшла ад нямецкага лікёру krambambuli. Як тады назваць гурт, які ў музычным плане мае заахвочваць да застолля, а часцей за ўсё быць добрым сябрам бяседы?

Гурт "Крамбамбуля" ўзнік па ініцыятыве легендарнага беларускага рокмена Лявона Вольскага, які з'яўляецца яго лідарам. Сябрамі гурту з'яйляюцца вядомыя музыкі лепш асацыяваных у Беларусі каманд. Гэта праект, які не толькі нясе радасць, але і прыносіць вялікія фінансавыя карысці, напэўна большыя, чым андэрграўндавыя рок-праекты, да чаго і музыкі прызнаюцца. Часта выступаюць яны на гэтак званых карпаратывах пры нагодзе святаў, пад новы год ці на іншых прадпрымальніцкіх мерапрыемствах. Але варта сказаць, што апрача "застольнай" дзейнасці "Крамбамбуля" з'яўляецца вельмі крэатыўным праектам. У сваёй гісторыі яна прэзентавала хаця б такія песні як "Дольчэ віта", дуэт з гомельскімі рэперамі ці "Усё нармальна, мама!"

 — кавер... на кавер песні гурту "Тһе Beatles". Калі тэксты піша Лявон Вольскі, то вядома, што ў іх шмат іроніі і каментатарскага таленту. Прыкладам гэтаму няхай будуць песні "Таварыш Маўзэр" ці "Турысты", якія апісваюць постсавецкую Беларусь. Апошняй цікавай падзеяй у жыцці гурту з'яўляецца фільм! "Дастыш Фантастыш" гэта, паводле шматлікіх крытыкаў, наватарская ва ўмовах Беларусі карцінка. "Крамбамбуля" выступое том но вясковым вяселлі і прыводзіць яго ўдзельнікаў да бойкі, таму "Крамбамбулю" ў фільме называюць крывавым гуртом. Смешнасці сітуацыі прыдае ружовы танк у фоне. Абсурд? Яго вельмі любіць "Крамбомбуля"!

i_basovka@o2.pl

Перо. У ім не адна, а шмат Чырвоных Шапачак. На гэтую акалічнасць цешацца ўсе акцёркі. Чаму? Бо дзякуючы такому сцэнарыю ёсць магчымасць пабываць у цэнтры пастаноўкі...

Але не гэта заставіла нас з асаблівай сімпатыяй думаць пра беластоцкіх сяброў. Дзеткі, як мала дзе, умеюць засяродзіца на тэме. Уразіла нас таксама іх увага і жывое зацікаўленне беларускім словам. І тое, што яны самі, без падказкі настаўніцы, хацелі размаўляць па-беларуску!

ЗОРКА

Сямятычы (2)

Мінулым разам пачалі мы знаёмства з Сямятычамі і іх даўняй гісторыяй. Наш расказ закончыўся на XVIII стагоддзі, калі мясцовасць буйна развівалася. Было гэта магчымае дзякуючы вельмі важнай постаці ў гісторыі Сямятыч, а менавіта княгіні Анне з Сапегаў Ябланоўскай. Была яна ўладальніцай Сямятыч і паклапацілася, каб горад развіваўся. І менавіта таму ў Сямятычах паўсталі, між іншым, новая ратуша і каталіцкі кляштар.

У 1777 годзе ў Сямятычах пачынаецца пабудова палаца княгіні Анны Ябланоўскай. Паводле даследчыкаў, у палацы знаходзіліся геалагічныя і батанічныя калекцыі ды шматлікія мастацкія творы. У палацы Анны Ябланоўскай гасцявалі, між іншым, кароль Станіслаў Аўгуст Панятоўскі, Станіслаў Сташыц ды Гуга Калантай

Варта падкрэсліць, што Анна з Сапегаў Ябланоўская старалася, каб усе гарады і мясцовасці, якія ёй належалі, буйна развіваліся. На пераломе XVIII і XIX стагоддзяў у Сямятычах паўстала яўрэйская бажніца, якая згарэла падчас II сусветнай вайны.

Пасля трэцяга падзелу Рэчы Паспалітай Сямятычы і іх наваколле былі далучаны да Прусіі, але ў 1807 годзе адышлі да Расейскай імперыі.

ХІХ стагоддзе ў гісторыі Польшчы і Беларусі гэта час паўстанняў. У 1863 годзе, падчас Студзеньскага паўстання, побач Сямятыч прайшла бітва паміж паўстанцамі і расейскімі войскамі. Пасля перамогі царскія аддзяленні аграбілі і спалілі горад. Знішчаны быў таксама палац Ябланоўскіх, якога пазней не адбудавалі.

У 1866 годзе ў Сямятычах пабудавалі мураваную царкву св. Пятра і Паўла, якая стаіць у Сямятычах па сённяшні дзень. Будучы ў Сямятычах варта таксама наведаць касцёл Ушэсця Прасвятой Багародзіцы ды кляштар місіянераў.

Міхась СЦЕПАНЮК

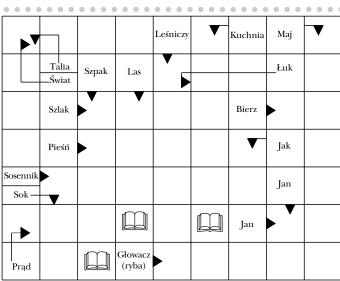
Польска-беларуская крыжаванка№ 18

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы, з наклееным кантрольным талонам, на працягу трох тыдняў дашліце ў "Зорку". Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку № 14:

Вуха, ракета, марак, вус, куст, так, верас, валасы, пік, дама, касач, на. Красавік, сказ, лек, вада, мелас, Ас, рама, касач, вусы, хлус, страва.

Узнагароды, кашулькі з лагатыпам Радыё Рацыя, выйгралі Дыяна Галёнка, Габрыель Кузьмін, Ева Авярчук з Бельска-Падляшскага, Эвеліна Клімюк, Магда Свентахоўская з Новага Корніна, Наталля Тарасюк з Дубін, Адрыянна Гуральчук з Нарвы. Віншуем!

Смерць архіепіскапа гайнаўскага Мірана (у міры: Міраслава Хадакоўскага), праваслаўнага ардынарыя Войска Польскага, які загінуў 10 красавіка 2010 г. разам з прэзідэнтам РП Лехам Качынскім і іншымі 94 асобамі ў авіякатастрофе пад Смаленскам, вельмі моцна перажывалі і перажываюць яго сямейнікі, манахі Супрасльскага манастыра (быў ён настаяцелем прыхода, а пасля манастыра і прыхода ў Супраслі ў 1984-1998 гг.) і Яблачынскага манастыра (быў яго настаяцелем у 1981-1984 гг., а раней паслушнікам і звычайным манахам), праваслаўныя салдаты і афіцэры, паколькі з 1998 г. ажно да смерці ўладыка кіраваў Праваслаўным ардынарыятам ВП і астатнія праваслаўныя вернікі, паколькі, пабываючы ў розных кутках Польшчы, маліўся разам з імі і за іх. Асабліва цёпла ўспамінаюць уладыку Мірана жыхары Гайнаўшчыны, дзе ён, пачынаючы з 1998 г. (атрымаў тады званні гайнаўскага епіскапа і праваслаўнага ардынарыя ВП, а з рук прэзідэнта Аляксандра Кваснеўскага — званне генерала брыгады) часта пабываў, маліўся, даваў духовыя і свецкія парады і дапамагаў мясцовым у розных справах. Хаця архіепіскап Міран узрастаў у Беластоку, яго карані былі з Гайнаўшчыны і тут, у Крыніцы (Нараўчанскай гміны, Ласінскага прыхода) і іншых мясцовасцях жылі яго сямейнікі. Зараз гайнавяне расказваюць як уладыка Міран дапамагаў гораду і наваколлю, а ўсе яго намаганні перарвала нечаканая смерць (21 кастрычніка гэтага года ўладыка скончыў бы 53 гады). Мае суразмоўцы за заслугі для горада назвалі архіепіскапа Мірана амбасадарам

Гайнаўкі і наваколля. Пачынаючы з 1998 г. архіепіскап Міран найбольш часу праводзіў у Варшаве, дзе кіраваў Праваслаўным ардынарыятам Войска Польскага. Многа разоў вылятаў за мяжу, наведваючы, між іншым, жаўнераў у Іраку і Афганістане, дзе ішла вайна. Аднак уладыка Міран вельмі любіў служыць у Свята-Троіцкім саборы і пачынаючы з часу, калі стаў гайнаўскім епіскапам, яшчэ перад самымі вялікімі святамі прыязджаў у сваю кватэру, што знаходзілася ў прыхадскім доме побач сабора, каб святкаваць супольна з гайнавянамі. У час сёлетняга Вялікага посту ўладыка Міран таксама маліўся ў гайнаўскім саборы, але згодна з традыцыяй, якую сам увёў, узначальваў таксама службы ў час пасіяў у дзвюх іншых гайнаўскіх цэрквах. У пачатку Вялікага посту архіепіскап нечакана папрасіў у саборы гайнаўскіх вернікаў маліцца за яго, заяўляючы, што ў бліжэйшым часе будзе пабываць у небяспечных месцах. У час апошніх багаслужбаў перад Пасхай 1 ў час святкавання Уваскрэсення Гасподняга ўладыка Міран маліўся разам з вернікамі, віншаваў святароў, харыстаў і прыслужнікаў з сабора, людзей у мундзірах і астатніх вернікаў. Хаця перад выездам з Гайнаўкі дамаўляўся ён на сустрэчы з гайнавянамі, якія мелі адбыцца пасля вяртання ўладыкі ў прыпушчанскі горад, некаторыя заўважылі іншыя, чым звычайна, паводзіны архіепіскапа, як бы нешта прадчуваў.

— Перад выездам з Гайнаўкі (у Велікодны тыдзень — А. М.) уладыка Міран хадзіў каля сабора і маліўся. Сказаў мне, што яму не хочацца ехаць у Варшаву і Катынь. У час пасхальных багаслужбаў архіепіскап быў таксама іншы, чым раней. Быў такі супакоены, больш задуманы, не звяртаў увагі калі нешта было зроблена не так, як бы ўла-

Тэкст і фота Аляксея МАРОЗА

Быў амбасадарам Гайнаўшчыны

У магістраце ў Кнізе спачуванняў людзі пакідалі запісы ў сувязі са смерцю архіепіскапа гайнаўскага Мірана, прэзідэнта РП Леха Качынскага і астатніх загінуўшых у авіякатастрофе

дыка гэтага хацеў, — сказаў настаяцель Свята-Троіцкага сабора, мітрафорны протаіерэй Міхаіл Негярэвіч.

Калі гайнаўскія вернікі даведаліся аб авіякатастрофе і смерці архіепіскапа Мірана, спачатку з недаверам успрынялі гэтую інфармацыю, а пасля плакалі і вельмі моцна смуткавалі. У час штодзённых літургіяў і паніхідаў маліліся за ўпакаенне душы архіепіскапа Мірана. Маліліся таксама за прэзідэнта Леха Качынскага і астатніх загінуўшых у авіякатастрофе.

— Я ведаў уладыку Мірана яшчэ з часоў вучобы ў семінарыі, а пасля мы спаткаліся ў Гайнаўцы. Архіепіскап быў вялікім аўтарытэтам усім нам і мы карысталіся яго парадамі. Меў час, каб

вельмі цёплым, умеў таксама глянуць крытычна на працу самаўрадаў і ўмеў пераканаць нас да сваіх заўваг. Аднак прымаў таксама нашыя тлумачэнні і ўмеў памяняць свой погляд. Арганізуючы ў Гайнаўцы святкаванні ў гонар Войска Польскага расслаўляў Гайнаўку на ўсю Польшчу, — гаварыў гайнаўскі стараста Уладзімір Пятрочук. — Архіепіскап працаваў на наш рэгіён і за гэтую дзейнасць быў узнагароджаны званнем "Заслужаны для Гайнаўскага павета".

Маршалак Сейма і заадно выконваючы абавязкі прэзідэнта РП Браніслаў Камароўскі пасмяротна ўзнагародзіў архіепіскапа Мірана Камандорскім крыжам Ордэна Адраджэння

Перад магістратам ля фатаграфій загінуўшых у авіякатастрофе ўраджэнцаў Падляшша (сярод якіх быў партрэт архіепіскапа Мірана) гарэлі лампады

паразмаўляць і з прадстаўнікамі інтэлігенцыі, і са старэйшымі бабулькамі, — успамінаў айцец Міхаіл Негярэвіч. — На Міжнародны фестываль "Гайнаўскія дні царкоўнай музыкі", як і на іншыя святкаванні, уладыка прывозіў у Гайнаўку важных гасцей, вайсковых і прадстаўнікоў польскага ўрада, якія знаёміліся з жыццём нашай Царквы.

Многа цёплых слоў пра ўладыку Мірана пачуў я ад самаўрадаўцаў Гайнаўшчыны.

— Архіепіскап Міран быў сябрам нашых самаўрадаў і хаця быў чалавекам

Польшчы і прысвоіў уладыку званне генерала дывізіі.

— Мы заўсёды маглі разлічваць на архіепіскапа Мірана. Тое, што вайсковая часць знаходзіцца яшчэ ў Гайнаўцы і будзе дзейнічаць тут прынамсі ў перспектыве бліжэйшых гадоў, гэта бясспрэчная заслуга ўладыкі Мірана. Ён усюды быў вельмі добрым амбасадарам Гайнаўшчыны, амбасадарам нашых спраў, калі трэба было нешта аформіць у карысць нашага грамадства. Архіепіскап Міран, між іншым, ангажаваўся ў час перагавораў аб адкрыцці пагран-

перахода побач Белавежы і ўспамагаў нас у гэтай справе, — сказаў бурмістр Гайнаўкі Анатоль Ахрыцюк. — Зараз, калі ўладыкі Мірана няма сярод нас, штораз мацней заўважаецца яго непрысутнасць, а гэтай адсутнасці нельга будзе замяніць ніякімі вартасцямі.

Архіепіскап Міран заўважаў і ацэньваў належным чынам працу гайнаўскага аддзялення Праваслаўнага брацтвасв. Кірылы і Мяфодзія.

Уладыка Міран бачыў патрэбу прыцягваць да супольнай дзейнасці праваслаўную інтэлігенцыю. Прыходзіў на спатканні, якія мы ладзілі настаўнікам і працаўнікам службы аховы здароўя. Уладыка пастаянна пабываў таксама ў час Куцці, якую мы арганізавалі адзінокім, — заявіла былая старшыня, а зараз намеснік старшыні гэтага ж аддзялення Брацтва св. Кірылы і Мяфодзія, настаўніца Нэля Шчука. — Архі
епіскап быў чалавекам высокай інтэлігенцыі і з вялікімі ведамі, а адначасна быў вельмі ўражлівым на грамадскія справы. У час пропаведзей, якія характарызаваліся высокім духоўным узроўнем і пераказваліся на карэктнай, зразумелай мове, уладыка вельмі ўдала патрапіў спалучыць хрысціянскае навучанне з небяспекамі сучаснага свету, якіх трэба пазбягаць. Не абмяжоўваў сваіх выказванняў да простых ацэнак, але словам умеў дайсці да сэрцаў як інтэлігенцыі, так і да простых людзей.

Архіепіскап Міран не скрываў, што цікавіцца лёсам гайнаўскай моладзі, у тым ліку белліцэістаў і белгімназістаў. Некаторых з іх уладыка Міран ведаў асабіста, бо спявалі яны ў хоры Свята-Троіцкага сабора, былі царкоўнымі прыслужнікамі, а нават іпадыяканамі.

— Мы запрашалі архіепіскапа Мірана на нашы ўрачыстасці. Быў ён у нас на развітанні ліцэістаў са школай і на адкрыцці фотавыстаўкі, якую наладзіла ў нас выдавецтва "Братчык". Уладыка Міран падтрымліваў праваслаўную моладзь, калі выступала яна за стыпендыяй у царкоўны фонд "Элеас", — сказаў дырэктар Гайнаўскага белліцэя Яўген Сачко.

Пасля авіякатастрофы многа цёплых слоў аб архіепіскапе Міране можна было пачуць ад гайнавян, якія ўспаміналі яго пропаведзі, паасобныя словы і жэсты.

– Наш архіепіскап умеў падысці да звычайнага чалавека, паразмаўляць з ім, спытацть пра яго праблемы і пацешыць. Уладыка бачыў, што трэба паправіць у саборы і раіў, што трэба зрабіць. Вельмі любіў кветкі і ў нашым саборы заўсёды было іх многа. З аднаго боку архіепіскап Міран быў суровы і любіў дакладнасць, а калі нешта трэба было паправіць, дык папраўляў, але ад яго выпраменьвала любоў, дабрыня, чуллівасць. Калі ў час Пасхі я падышла да ўладыкі, сказаў, што бласлаўляе, каб я надалей ладзіла паломніцтвы і дабавіў: "Збаўляйцеся і збаўляйце ўсіх вакол сябе", — успамінала Ева Рыгаровіч, старшыня гайнаўскага аддзялення Праваслаўнага брацтва св. Кірылы і Мяфодзія. — Мы шкадуемся, што астанкі нашага ўладыкі не прывезлі ў Гайнаўку, толькі ў Варшаву. У нас мора людзей прыйшло б развітацца з нашым епіскапам і вакол яго было б таксама мора кветак, якія ён так любіў.

Вернікі з Гайнаўкі, у тым ліку белліцэісты і іх настаўнікі на аўтобусах і прыватных машынах ездзілі ў Варшаву, а пасля многія з іх у Супрасль, каб у час пахавання памаліцца пры астанках архіепіскапа Мірана, якія спачылі ў падзямельным склепе Благавешчанскай царквы Супрасльскага манастыра.

Тэкст і фота Ілоны КАРПЮК

Між 21:37 і 8:56

Правадная

нядзеля

Яшчэ з ліцэйскіх часоў ездзіла я ў Беларусь прынамсі раз у год. Тады я палічыла, што мне гэта неабходнае. Пасля прыйшлі часы знаёмства з беларускімі музыкамі, канцэрты, фестывалі, новыя сябры. Ахінала штораз то большая ахвота пазнаваць Беларусь, якую я раней ведала з "гандлёвых" сямейных паездак. Чалавек пачаў прывыкаць да рытму беларускіх маршрутаў. Пару гадоў таму прыйшоў дадатковы пералом. Бацька нанава наладзіў кантакт з нашай сям'ёй, якая, як аказалася, з прадзедавых часоў жыве ў Зэльвенскім раёне. Сапраўднае адкрыццё і звычайная радасць: у нас ёсць сям'я ў Беларусі! Гэта падсвядома знішчае дашчэнту якую-небудзь мяжу, адчуваеш, што яна штучная, непатрэбная і не нашая. Аднак лёс самых блізкіх маім бацькам зэльвенскіх суродзічаў стаў забіраць нам. Аднаго падмануў алкаголь, другі ў жудасным акце самагубства вырашыў пайсці з гэтага свету. Знаходзіш сям'ю, а праз момант вырываюць яе табе з рук.

Перад апошняй паездкай у Менск вясёла, у сямейным коле адсвяткавалі мы Вялікдзень. Сядзелі пад ляшуцкімі бярозкамі і думалі, які гэты свет прыгожы. Звычайна праз тыдзень павінны сустрэцца на Провады, але ў гэты раз мы вырашылі паехаць за нашую ўсходнюю мяжу адведаць сяброў і іх маленькага сыночка, прывітаць новае жыццё. У велікодны час не знойдзеш лепшай прычыны. Планаў, як звычайна, шмат. У Менску тое-сёе, тыя-сія, з тымі-сімі. Прыйшла аднак заранёў і новая ідэя: "А можа паедзем на зваротным шляху праз Зэльву?" падумала я яшчэ пакуль уехалі мы ў Беларусь. Па шчырасці, я не ведала, дзе знаходзяцца магілы сямейнікаў, не ведала таксама, дзе магіла Ларысы Геніюш, якую так хацелася наведаць, не толькі таму, што якраз абвешчаны год яе памяці, але перш за ўсё таму, што Правадная нядзеля без візіту на могілках здаецца нейкім сумным, няздзейсненым днём. Шукалі, ажно знайшлі. Змяркала, але бел-чырвона-белая стужка на помніку Геніюшаў перарэзвала аднародна шэрае паветра. У задуме канчаўся першы афіцыйны дзень польскай жалобы.

2-е красавіка

Яшчэ пару гадоў таму назад новапазнаныя сябры заўсёды лічылі мяне спецыялістам па Беларусі. Растлумачу: спецыяліст — значыць той, хто шмат разоў перасякаў польскабеларускую мяжу туды і назад, значыць, ведае, чаго спадзявацца. А спадзявацца можна ўсяго ды нічога, хутчэй за ўсё нічога. Хіба што кантрабандыстаў, але калі іх не ведаеш, дык не ведаеш, што абазначае жыццё ва ўсходняй Польшчы.

Калі на гэтак званы "Прыма апрыліс" у 2005 годзе сябры, якія раней не пабывалі ў Беларусі, запрапанавалі паездку ў Гародню, немагчыма было адмовіцца. Масандра на замку, чабурэчная на Савецкай, шпацыр ляснымі завулкамі на Нёман і шашлыкі

з мясцовымі гэта смак нашай улюбёнай Гародні. Смак, які хочацца, каб захаваўся, нягледзячы на надыходзячыя рынкавыя змены. Час гэтай паездкі быў аднак асаблівы. Еўропа і свет, думаю не толькі каталіцкі, маліліся за аздараўленне папы рымскага Яна Паўла II. Калі аднак перасяклі мы цягніком мяжу, калі адкруцілі першую бутэльку беларускай гарэлкі, свет, які за намі, перастаў нас цікавіць. Важнае, што мы ў Беларусі, усім хацелася як найбольш ведаць што гэта за краіна, як жывуць людзі, як гуляюць! Пайшлі ў танцы з гарадскім фальклорам Гародні, але 2 красавіка перад 23-й мясцовага часу атрымалі з Польшчы эсэмэску: "Ян Павел II не жыве". Ніколі яшчэ я не бачыла сяброў са слязамі ў вачах, але ж іх ніхто не планаваў, пайшлі проста з сэрца, натуральна. Каціліся слёзы і запанавала хвіліна маўчання. Паўспаміналі выдатную постаць Яна Паўла II, але польская атмасфера была далёка ад нас. Не змаглі мы ў гэты момант выйсці на алею Яна Паўла II у Беластоку, не маглі пайсці пад Чырвоны касцёл на Рынку Касцюшкі, нават тэлебачання не мелі дзе глядзець. I хаця 70 км адтуль здаецца недалёка ў геаграфічным сэнсе, то аднак вельмі далёка ментальна. Беларусь так моцна не перажывала.

10-е красавіка

Менск не мяняецца, пакуль што. Можа ўжо за часта туды ездзім, але не даем сабе магчымасці наведаць іншыя часткі Беларусі. Трэба ў будучы-

ні заранёў праверыць свае патрабаванні ды планы.

Калі я 10 красавіка разбудзілася ў менскім спальным раёне, адчувала сябе адчужанай як ніколі. Разбудзіў мяне тэлефон у 10:26 мясцовага часу... Такія тэлефоны мне не вельмі страшныя, найгоршыя тыя, якія разбуджаюць у 6:00 раніцы, яны варожаць нейкую трагедыю, але тады, 10 красавіка, падумала сабе: "Калі адышоў папа рымскі, я ж таксама была ў Беларусі...". Пасля прыйшла другая думка: "Можа лепш, што я тут, буду перажываць па-свойму, без істэрыі". Але чым займацца за мяжой у момант, калі жыхары ўсёй тваёй дзяржавы ў агульнай роспачы? Калі тэлефануюць і з Польшчы, і з Беларусі, бо ведаюць, што ты таксама не можаш не перажываць. Застаецца ехаць пад польскую амбасаду і запаліць лямпачку. Так і зрабілі, хаця дзіўна, калі цябе ў такі момант нехта фатаграфуе. Не хацелася б пасля глядзець недзе ў інтэрнэце здымак з подпісам: "Беларусы салідарызуюцца з польскім народам". Бо хаця была б гэта шчырая праўда, то аднак не ўяўляю сабе ў гэты час быць адарванай ад польскага смутку, выразанай з яго фону. Беларусы Падляшша смуткавалі таксама як палякі ўсёй Польшчы, бо хаця гаварылася па ўсім свеце, што "польскі народ у роспачы з-за трагедыі пад Смаленскам", то ці ты беларус, немец ці літовец — усе адчувалі так сама. Шумна казаў прэзідэнт ЗША: "Усе зараз адчуваем сябе палякамі". Можа і праўда, але нашая шчырасць у гэтым перажыванні, думаю, заключаецца ў нашым разуменні сваёй дзяржавы. Так, пад Смаленскам загінўу наш прэзідэнт, гэта былі нашы паслы, нашы міністры, нават калі мы іх не выбіралі, яны выбіралі дарогу нашай краіне. Разумеем чалавечую страту, разумеем роспач і боль, але на гэтай страце і трагедыі не хочам будаваць патрыятычна-партыйных сварак, бо наша мэта — жыць годна ў польскай дзяржаве.

Эпілог: Дама

У чырвоным касцюме, нібыта добры Дзед Мароз, Мікалай з душэўным падарункам, на прыгожым фатэлі са шчырай усмешкай. Толькі так магу помніць Першую Даму Рэчы Паспалітай Марыю Галену Мацкевіч-Качынскую. Дарэчы, калі чую кожны раз свайго галоўнага рэдактара, родам з Доўгага Броду, які па-традыцыйнаму сваю вёску называе Мацкевічы, адчуваю яшчэ большую блізкасць з нашай Першай Дамай. Чалавек заўсёды прывыкае да асоб, з якімі сустрэча выклікала пазітыўныя эмоцыі. У маім выпадку з Першай Дамай сустрэлася я толькі адзін раз, але ў якіх прыгожых абставінах.

У 2006 годзе Марыя Качынская запрасіла ў Прэзідэнцкі палац дзяцей нацыянальных меншасцей. "Мікалайкі", якіх наогул беларусы асабліва не адзначаюць, прыйшлося мне правесці супольна з дзяцьмі з Аб'яднання АБ-БА на Кракаўскім прадмесці ў Варшаве. 6 снежня 2006 года Калонная зала была поўная жыцця. Каляровыя хвалі дзяцей перакочваліся па залах адкрытых для гэтай сустрэчы. Рух і гучны смех. Гэта помню найбольш. Марыя Качынская, якую даволі часта крытыкавалі, з якой выгляду часта падсмейваліся, у сапраўднасці была вельмі дастойнай дамай. Хацелася на яе глядзець, поўную пашаны, зразумення і раўнавагі, да таго вельмі чалавечую, адкрытую на другога чалавека, радасную. Вельмі цаніла багацце нацыянальнасцей нашай краіны, разумела гэта па-сучаснаму. Гаварыла: "Яны ж — гэта мы, грамадзяне і жыхары Рэчы Паспалітай. (...) У разнароднасці сіла нашага грамадства".

Марыя Качынская нарадзілася на Віленшчыне, таму разумела, што жыццё ў шматнацыянальнай грамадзе гэта сітуацыя многіх і натуральная з'ява. Паважала другога чалавека і яго адметнасці. У яе была проста прыгожая душа, а да гэтага і яшчэ жаночая інтуіцыя, рашучасць, незалежнасць, асабліва ў поглядах. Сваім стаўленнем паказвала, што нягледзячы на яд і закіды іншых людзей пастаянна трэба ведаць сваю вартасць, не забываць пра сваю чалавечнасць. Гэтаму вучыла сваіх суразмоўцаў ды тых, якім проста яе "быццё сабой" давала сілу і абдорвала аптымізмам.

Калі мы ўваходзілі ў Прэзідэнцкі палац, той, які зараз патануў у моры знічаў і кветак, — успамінае візіт у Марыі Качынскай Аліна Ваўранюк, апякунка дзяцей з Аб'яднання АБ-БА, — помню, што дакладна нас праверылі, была такая прыўзнятая атмасфера, але нават гэтыя працэдуры нам усім былі вельмі цікавыя. Мы прыехалі як адны з першых, таму з прыемнасцю прыглядаліся ўсяму, што было ў даступных нам месцах палаца. А пасля наплыло мора каляровых дзяцей і, зразумела, паявілася Першая Дама. Для кожнага з дзяцей мела ў падарунку ўсмешку, думаю, намнога больш шчырую, чым для камер усялякіх тэлеканалаў.

Літаратурныя падарожжы

WWW.БЕЛАРУСКІ-СВЕТ.NET

(польскамоўныя пісьменнікі на Берасцейшчыне)

Тамара ЛАЎРАНЧУК г. Высокае

III

Мінаючы Камянец, трымаем шлях на Пружаны. Тут уздоўж дарогі, што вядзе з Доўгага ў Росах, відаць рэшткі сядзібы сям'і Крашэўскіх. Месца гэта адметнае, бо менавіта тут бярэ пачатак рака-канал Вінец, а побач знаходзіцца водападзел паміж Ясельдай і Мухаўцом.

Тут правёў сваё дзяцінства будучы пісьменнік, падарожнік і даследчык Юзаф Ігнацы Крашэўскі (1812-1887).

Нарадзіўшыся ў Варшаве, Юзаф у хуткім часе разам з бацькамі прыязджае ў Доўгае — маёнтак сям'і Крашэўскіх. Тут прайшло яго дзяцінства, тут ён, як і яго два браты, атрымаў хатнюю пачатковую адукацыю.

Мясцовая прырода выхоўвала ў ім назіральнасць, удумлівасць і любоў да роднага краю, што пазней станоўча паўплывала на яго літаратурныя захапленні.

Бацькі Крашэўскія былі частымі гасцямі ў сям'і Швыкоўскіх у Пружанах. Кожны раз у свае паездкі бралі дзяцей. Юзафа найбольш уражвала бібліятэка гаспадароў, якая налічвала паўтары тысячы экземпляраў. Выклікаў захапленне і сам будынак, у якім жылі Швыкоўскія. Будынак гэты сёння прыцягвае пільную ўвагу ўсіх, хто бывае ў Пружанах. "Пружанскі палацык" — так пяшчотна называюць яго япер. Сёння тут месціцца музей.

Геаграфічнае становішча Пружаншчыны садзейнічала таму, што бліжэйшая навучальная ўстанова — гімназія — размяшчалася ў Свіслачы, у паўсотні кіламетрах ад Доўгага. Тут вучыліся многія прадстаўнікі шляхецкіх родаў наваколля. Тут наканавана было прайсці курс навук і братам Крашэўскім, перш, чым трапіць у Віленскі ўніверсітэт.

Гады вучобы ва ўніверсітэце пакінулі глыбокі след у жыцці юнака. Будучы чалавекам актыўным, ён далучыўся да падзей 1830-1831 гг. Не хаваючы патрыятычнай накіраванасці думак, асуджаў пазіцыю Расіі ў адносінах да палякаў, вёў агітацыйную антырасійскую дзейнасць сярод студэнцкай моладзі. У хуткім часе быў арыштаваны і высланы на Каўказ. Потым — турэмнае зняволенне, пасля якога дваццаць гадоў знаходзіўся пад наглядам паліцыі. Апошняе пакаранне ўлады дазволілі адбываць у Доўгім.

Сям'я Крашэўскіх строга захоўвала старадаўнія народныя традыцыі. Галоўнай у гэтай справе была бабуля Зося Мальская, якая зарыентавала ўнука на вывучэнне роднага краю.

Пачалася паўсядзённая праца. Спачатку — з гістарычнымі крыніцамі навуковай літаратуры, пасля — падарожжы па Палессі і Валыні. Яго цікавіла ўсё: этнаграфічныя звесткі, фальклор, гісторыя ўзнікнення геаграфічных назваў, звычаі, вопратка, прырода.

Сеўшы ў брычку, ён звычайна пачынаў сваю вандроўку з Пружан, затым ішлі Кобрын, Драгічын, Бездзеж, Янава, Пінск.

Вынікам гэтых падарожжаў найперш былі ўражанні ад краявідаў Палесся: "Тырчэлі смярдзючыя корчмы, масты паламаныя, дрогкія грэблі, едучы па якіх стукаеш зубамі ад страху, каб не паламаць сабе косці, лясы панылыя сасновыя, сосенкі звыродлівыя, гарбатыя, скарлючаныя, гасцінец усланы карэннямі дрэваў".

Не менш сумнае ўражанне на падарожніку рабілі і беларускія вёскі: "(…) хаты ўрослыя да палавіны ў зямлю, сабакі худыя, людзі худыя і напалавіну голыя, нездаровыя дзеці, пацямнелыя ад дыму, з растрапанымі валасамі".

Такое сумнае відовішча Крашэўскі назіраў паўсюдна і часта задумваўся аб прычынах нялюдскага становішча сялян. І прыходзіў да высновы: вінавата прыгоннае права, якое заганяла мужыка ў невыносную кабалу. Вось што піша Крашэўскі аб тагачаснай феадальнай павіннасці: "Па іншых вёсках, акрамя трохдзённай паншчыны, шарваркаў, варты, дарэмшчыны да лёну, канапель, праполкі градаў, вырабу і бялення палатна і г.д. давалі пану чыншы па некалькі злотых, грыбы, ягады, мёд, хмель, арэхі і дзесяціну з пчол".

У часе падарожжаў Крашэўскага цікавіла ўсё: абрады вяселля і пахавання, мэбля, вопратка, ежа, дзіцячыя цацкі, святкаванне розных святаў, жніўныя і вясельныя песні, мясцовыя прымаўкі і прыказкі.

Самабытнасцю ўражвалі Крашэўскага краявіды Піншчыны: "Старонка гэтая, маючы ўласны гандаль і прамысловасць, мае і сваю адметную паэзію. Не кожны, магчыма, спасцігне яе, але я бачыў яе паўсюль: у гэтых лозах і чаротах, у песні кнігаўкі, у дзяньканні камароў, у разлітых, як мора, балотах, дзе, нібы астраўкі, сустракаюцца параскіданыя там-сям вёскі".

Кожная пара года вабіла пісьменніка сваёй прыгажосцю, таму ён не шкадаваў фарбаў, апісваючы Палессе. Асабліва любіў назіраць ваколіцы Пінска ў час веснавога разводдзя, калі рэкі выходзяць з берагоў і ўтвараюць вялікую, як акінуць вокам, водную гладзь. Напэўна, шкадаваў, што не ўмее гэту прыгажосць перадаваць фарбамі і пэндзлем, таму і заклікаў мастакоў ехаць сюды па багатую натуру.

Запісаў падарожнік і паданне пра назву ракі Прыпяць: "Прыпяць у даўнія часы называлася Трыпяць, гэта значыць рака ўбірае ў сябе 15 рэчак"! Варта паверыць у гэтае паданне.

Вынікам шматлікіх вандровак Юзафа Крашэўскага сталі працы, што выходзілі адна за другой. Запісаныя на мове бытавання, перакладаліся потым на польскую. Так з'явіліся "Пінск і яго ваколіцы" (1837), "Успаміны Палесся, Валыні і Літвы" (1840), "Малюнкі з жыцця і падарожжаў" (1845).

Незвычайная адоранасць і выключная працавітасць пісьменніка, фалькларыста, этнографа, краязнаўца, журналіста і мастацтвазнаўца далі яму працяг та

Іншым разам, каб пазнаёміцца з літаратурнай спадчынай беларускіх пісьменнікаў і паэтаў, прыходзіцца браць у рукі не адзін дзесятак кніг ці зайсці на мноства адпаведных сайтаў у інтэрнэце. Разам з тым у "сусветным павуцінні" з'яўляюцца свайго роду анталогіі, у даным выпадку, беларускай паэзіі. З адным з такіх віртуальных зборнікаў вершаў можна пазнаёміцца, зазірнуўшы на сайт, што мае гучную назву "Нацыянальны паэтычны партал".

Другая назва сайта — Вершы.ру. Месціцца ён па адрасе http://vershy.ru і мае даволі прывабнае бела-блакітнае выяўленне. Галоўную старонку сайта аздабляе малюнак чарніліцы з пяром, якая стаіць побач з лістом са словамі верша Янкі Купалы "Мой родны кут".

Ніжэй знаходзіцца вітанне ананімных аўтараў сайта да зацікаўленых ягоным зместам. "Вітаем Вас на сайце, які прысвечаны беларускай паэзіі, — кажуць яны. — Тут Вы можаце пазнаёміцца з творамі беларускіх паэтаў — ад класікі да сучаснасці. Акрамя таго, наш літаратурны сайт дае Вам магчымасць апублікаваць вершы на беларускай мове. Вы можаце не абмяжоўвацца толькі ўласнымі працамі: наведвальнікі нашага літаратурнага партала будуць удзячны, калі Вы падзеліцеся з імі цікавымі творамі, якія яшчэ не прадстаўлены на сайце".

Да ўсяго іншага, згодна паведамленню невядомых уладальнікаў "Нацыянальнага паэтычнага партала", яны аказваюць бескарысную дапамогу ў стварэнні паэтычных старонак беларускіх пісьменнікаў. Таму, "калі вы пішаце вершы і жадаеце мець прыватны сайт, альбо маеце ў прыватнай калекцыі матэрыялы для стварэння сайта беларускага паэта (вядомага ці не), калі ласка, пішыце ў зварот-

ную сувязь", — заклікае сайт.

Варта адзначыць, што пералік паэтаў, вершы якіх змешчаны на сайце, вельмі багаты. Там некалькі сотняў прозвішчаў майстроў паэтычнага слова — вядомых і пакуль не надта. З творчасцю іх усіх можна пазнаёміцца не выходзячы з данага сайта.

Праўда, часцяком так здараецца, што чалавеку абыякава, хто напісаў той ці іншы верш — слынны паэт альбо паэт-пачатковец. Самае галоўнае для яго — прачытаць верш, які адпавядае настрою. Распрацоўшчыкі сайта прадугледзелі рэалізацыю і такой магчымасці — над прозвішчамі літаратараў маецца гузік, на якім месціцца заклік знайсці вершы па сваім настроі. Калі націснеш на яго, то адкрываюцца так званыя тэгі — свайго роду тэматычныя рубрыкі. Сярод іх — беларускі народ, Вільня, Курапаты, хлеб, каханне, чалавек і так далей.

Разам з тым на сайце размешчаны рубрыкі, выйсці на якія знаходзяцца ўверсе цэлага выяўлення. Першая з іх — "Дадаць верш" дае магчымасць стаць сааўтарам сайта. Кожны карыстальнік можа далучыць вершаваны твор да гэтага віртуальнага зборніка беларускай паэзіі.

Старонка "Нашыя сябры" прадстаўляе гіперспасылкі на сайты паэтычнай накіраванасці. Так, прынамсі, указваецца на старонцы. Але рэчаіснасць крыху іншая — там мы пабачым і спасылку на рускамоўны інфармацыйны сайт Мінска, і на сайт, што тычыцца беларускай мовы ў інтэрнэце.

Больш цікавай падаецца рубрыка "Нашыя праекты". Яна больш адпавядае паэтычнай накіраванасці, пра якую было заяўлена на папярэдняй старонцы. Сярод праектаў распрацоўшчыкаў сайта, што не жадаюць раскрываць сваіх імёнаў, вэб-старонкі вершаў пра каханне, вершаў пра вайну і, нават, вершаў, прысвечаных так і не наступіўшай камуністычнай будучыні.

Уладзімір ЛАПЦЭВІЧ

Беларусь,беларусы...

Амаль поўная яснасць

Набліжаецца да завяршэння чарговы баскетбольны чэмпіянат Беларусі сярод мужчын. Галоўную і, бадай, адзіную інтрыгу складала паўфінальнае змаганне паміж роўнымі па класе сапернікамі — камандамі "Гродна-93" і "Асіповічы". Іншая паўфінальная серыя ўклалася ў прагназаваныя рамкі трох матчаў. Чэмпіён краіны "Мінск-2006" даў паказальны майстар-клас для віцебскага "Лакаматыва-КіС". Лік сустрэч яскрава сведчыць пра вялізную перавагу падначаленых Андрэя Крываноса — дома 111:65 і 125:76, а ў гасцях 101:70.

Спабор жа гродзенцаў і асіповіцкіх баскетбалістаў па-сапраўднаму трымаў у напрузе. Баскетбалісты абодвух калектываў ведаюць адзін аднаго як аблупленых. Дастаткова сказаць, што ўся стартавая пяцёрка "Асіповічаў" у розныя гады выступала ў форме дзевяноста трэціх. Так што матчы складаліся яшчэ і з асобных мікрадуэляў. Згодна рэгламенту першыя дзве сустрэчы праходзілі на пляцоўцы каманды з Магілёўшчыны. У першым паядынку з мінімальнай перавагай верх узялі заходнікі — 74:73. Назаўтра гаспадары ўзялі пераканаўчы рэванш — 81:56. Праз тыдзень сапернікі сустрэліся ўжо ў горадзе над Нёманам. Абодва матчы вызначаліся вострым сюжэтам і ў абодвух вікторыі дасягнуў "Гродна-93" — 66:64 i 82:71. Можна меркаваць, што поспех гродзенцам прынеслі не толькі крыху больш зладжаныя дзеянні, але і наяўнасць джокера. Украінскі легіянер Андрэй Багданаў у кожнай сустрэчы набіраў не менш 20 ачкоў, а ў апошняй увогуле вызначыўся гросмайстарскім паказчыкам. Такім чынам падначаленыя Аляксандра Папкова выйшлі ў фінал, дзе аднак іх шанцы на золата мінімальныя. Занадта роўным і збалансаваным па беларускіх мерках выглядае склад

"Мінска-2006": тройка амерыканскіх чорна-

скурых легіянераў, шэраг дасведчаных айчынных ветэранаў, пару маладых талентаў. За бронзу таксама бітвы не чакаецца — асіповічцы прыкметна мацней віцеблян. Так што з медалямі амаль поўная яснасць.

У беларускім жаночым баскетболе сітуацыя досыць супярэчлівая. З аднаго боку маем класную нацыянальную зборную, у сталіцы збіраюцца адраджаць клубную славу былога "Гарызонта". Вось ужо і дзявочы "Мінск-2006" стаў бронзавым прызёрам 16га чэмпіянату Балтыйскай лігі. А з іншага бальшыня моцных беларускіх баскетбалістак гуляе зараз за мяжой, а ў нацыянальным першынстве выступаюць амаль дзеці. На вачах губляем гродзенскую "Алімпію", якая яшчэ зусім нядаўна была флагманам. Галоўны трэнер каманды, сапраўдны энтузіяст сваёй справы Аляксандр Шымкавяк не мае больш сіл змагацца з мясцовым бюракратызмам чыноўнікаў і збіраецца ўжо з'язджаць на працу ва Украіну. Дайшло да таго, што ў "Алімпіі" выходзіць на пляцоў ку толькі 5 баскетбалістак, мяняць якіх няма кім. Хранічнае безграшоўе, праўдападобна, знішчыць адзін з самых цікавых праектаў беларускага баскетбола.

Сапраўды маюць рацыю тыя, хто прапаноўвае ўрэзаць абсурдны бюджэт, які адводзіцца хакею і зрабіць стаўку на жаночыя баскетбол, валейбол і гандбол, якія куды перспектыўней і намнога хутчэй дадуць пазітыўны вынік на міжнароднай арэне. І пра якое развіццё нацыянальнага спорту могуць трубіць дзяржаўныя ідэолагі, калі дзяўчынкі баскетбалісткі не маюць за што добра пад'есці, а грошы беларускіх падаткаплацельшчыкаў (і не малыя па нашых мерках) ідуць у кішэні другасных хакейных легіянераў, ці таго ж футбольнага трэнера Бернда Штанге, які не паказвае ні добрых вынікаў, ні відовішча.

Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ

Пётр БАЙКО

Уцені Белай вежы

Від на Белую вежу ў Камянцы. Мал. Напалеона Орды (1876 г.).

У XIII стагоддзі ў Камянцы, што зараз знаходзіцца на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь (Брэсцкая вобласць), была збудавана абаронная вежа, так званы данжон. Стаіць яна на левым беразе ракі Лясной, на высокім, плоскім узвышшы, на якім даўней існаваў умацаваны горад. Горад гэты з цягам часу ператварыўся ў драўляны замак, рэшткі якога пратрымаліся да пачатку XIX стагоддзя.

Некаторыя беларускія гісторыкі і краязнаўцы звяртаюць увагу, што распаўсюджаная назва Белая вежа ў суаднясенні да гэтага аб'екта з'яўляецца няправільнай. Правільнай жа будзе назва Камянецкая вежа. Першым вежу назваў "белай" быццам Георгій Карцоў у сваёй кніжцы "Белавежская пушча" (Санкт-Пецярбург 1903). Напісаў ён, што вежа стаіць на беразе ракі Белай (у сапраўднасці каля падножжа вежы праплывае рака Лясная) і адтуль яе назва. Менавіта ў такі спосаб мела ў друку прыжыцца назва Белая вежа.

У беларускай і рускай літаратуры наогул сцвярджаецца, што менавіта ад гэтай вежы і пайшла назва Белавежскай пушчы, якая дасягала калісьці ваколіц Камянца (зараз Камянец аддалены ад акраіны Белавежскай пушчы на 40 км). Значыць, усё-такі назва Белая вежа функцыянавала і да Г. Карцава!? Пётр Шаўцоў у кніжцы "В заповедной пуще" (Мінск 1970), спасылаючыся на некаторых гісторыкаў, мяркуе, што навакольнае насельніцтва магло называць вежу Белай не ад яе колеру, а таму, што яна была незалежнай, непрыступнай (быццам белы колер меў даўней абазначаць свабоду, незалежнасць). У старых літоўскіх і польскіх дакументах пушча спярша называлася Белавежска-Камянецкай, потым часам Бельска-Белавежскай і на канец — Белавежскай.

Большасць крыніц падае, што вежа была збудавана паміж 1276 і 1288 го-

дам будаўнічым Алексай, па ўказанні валынскага князя Уладзіміра Васількавіча. Яна была прыгранічным умацаваннем. Георгі Мусевіч — камянецкі краязнаўца і рэгіяналіст сцвярджае ў сваю чаргу, што вежу будавалі не звыш дзесяці гадоў, як гэта скрозь падаецца, а, на яго думку, два гады (1276-1277), зараз пасля збудавання горада.

Вежа стаіць на падмурку вышынёй 2,3 м і дыяметрам 16 м. Сама вежа мае вышыню 29,5 м (паводле некаторых крыніц 30 м) і дыяметр 13,6 м. Будаўнічым матэрыялам паслужыла цёмна-чырвоная цэгла. Вежу ўвенчваюць масіўныя бланкі. Яе сцены прабітыя нешматлікімі высокімі і вузкімі байніцамі для стральбы. Зберагліся да нашага часу астаткі прыкрываючага вежу каркаснага скляпення, на якім знадворку абапіралася калісьці драўляная абаронная галёрка. Унутранасць збудавання была раздзелена пры дапамозе драўляных памостаў на пяць паверхаў. Пачынаючы з трэцяга паверха, на гару вядзе ўнутры мураванай сцяны цагляная лесвіца. Быццам з вежы ў напрамку пушчы і ракі вёў патаемны падзямельны тунель, якім абаронцы, падчас аблогі, маглі вырвацца вонкі і нечакана нападаць на ворага.

Галіна Тарасевіч, шматгадовы кіраўнік музея ў вежы, які быў тут адчынены ў 1960 годзе як філіял Брэсцкага акруговага краязнаўчага музея, сцвярджае, што цэглу для пабудовы вежы выраблялі з мясцовай гліны. Цэглу абследавалі навукоўцы, ацанілі яе трываласць на паўтары тысячы гадоў.

Вежу за ўсю яе гісторыю прабавалі чатыры разы падпальваць і разбураць, але заўсёды яе адбудоўвалі. Пратрымала яна і знішчэнне, прычыненае ёй пад канец XIX стагоддзя самімі жыхарамі горада, якія пачалі паволі разбіраць фрагменты цагляных сцен на гаспадарчыя патрэбы. Канец гэтым злоўжыванням і бязглуздасці паклала інтэрвенцыя выдатнага гісторыка і праваслаўнага духоўнага, настаяцеля Камянецкага прыхода Льва Паеўскага ў цара Мікалая II. Карыстаючыся манаршым візітам у верасні 1897 года ў Белавежу, а. Паеўскі папрасіў цара прыняць яго на аўдыенцыі, падчас якой прадставіў справу. Духоўны ахвяраваў цару таксама копію іконы Маці Божай, што знаходзілася ў Камянецкай вежы. Дзякуючы намаганням духоўнага, дзяржава выдзеліла адпаведныя сродкі на рамонт вежы. Грунтоўная яе рэканструкцыя была праведзена ў 1903 годзе. Тады зняты быў трохметровы культурны пласт навокал помніка старадаўнасці, асушваючы адначасова фундамент. Дапоўнена бракі ў сценах. Наўкола вежы насыпана круглы вал умацаваны каменнем.

У 1960 годзе, па ўказанні аднаго з мясцовых сакратароў, вежу памалявалі на белы колер. У дадатак "упрыгожылі" яе транспарантам з надпісам "Слава КПСС!". Гэты непрадуманы крок звыш трыццаць гадоў крытыкаваўся мастакамі і гісторыкамі. Дзякуючы іх намаганням вежа назад атрымала свой першапачатковы выгляд. У 1998 годзе скалалазы ачысцілі яе з белай фарбы. Апошні капітальны рамонт вежы праведзены быў у 2003 годзе.

10 працяг магчымасць стаць аўтарам 600 тамоў кніг, з якіх 232 — раманы і аповесці. У цэнтры іх — гісторыя і сучаснасць Рэчы Паспалітай і Вялікага Княства Літоўскага.

I сёння надзвычай актуальна гучыць матыў карпатлівай працы Юзафа Крашэўскага: "Сягоння без учора вельмі кароткае, карацей, чым дзень без раніцы, бо ўчарашняе з'яўляецца нашай неаспрэчнай уласнасцю і ніхто ад нас яго не адбярэ".

Варта гэта ўзяць пад увагу і тым, хто не цікавіцца сваёй гісторыяй, і тым, хто перакройвае яе пад сябе, пад свае амбіцыі і светаўспрыманне.

Жывучы ў Доўгім, Крашэўскі часта наведваўся ў Гарадзец, што на Кобрыншчыне, да Антона Урбаноўскага. Дом Урбаноўскіх цікавіў яго, перш за ўсё, уласнай бібліятэкай гаспадара, якая налічвала дваццаць тысяч экземпляраў на розных мовах. Сустракаліся і даволі рэдкія кнігі.

У часе аднаго з прыездаў да Урбаноўскіх Крашэўскі пазнаёміўся з пляменніцай гаспадара — Зосяй Вароніч. Добра выхаваная, удумлівая і сур'ёзная, яна захапіла Юзафа найперш сваёй начытанасцю і ўменнем разважаць на розныя тэмы. Захапленне дзяўчынай у хуткім часе перарасло ў каханне. Згулялі вя-

Колькі слоў хочацца сказаць пра малодшага брата Крашэўскага — Каятана. Нарадзіўшыся ў Доўгім, ён прайшоў такі ж курс навук і таксама стаў пісьменнікам, выступаючы ў розных жанрах. "Брэсцкі канюшыц" — найбольш вядомы з яго твораў. Цікавіўся на аматарскім узроўні астраноміяй.

(Працяг будзе)

Спраўляюцца з гравейкамі

У 11 нумары ад 14 сакавіка "Ніва" пісала аб непраезных гравейках і бакавых дарогах у Чаромхаўскай гміне. У правадную нядзелю зрабіў я роваровую вандроўку па наваколлі. З Кузавы падаўся ў бок леснічоўкі, затым праз Вульку-Тэрахоўскую і Чаромху-Станцыю вяртаўся дамоў. Моцна ўцешыўся, калі праязджаў вуліцаю Вішнёвай. Гміна падсыпала жвіру ды параўнала дарогу бульдозерам. Зніклі калдобіны. Зрабілі ўсё "на глянц". Такое ж прыкмеціў я і на вуліцы Падлеснай. Адно на Пшыдварцовай дзе-нідзе ямкі засталіся. Спадзяюся, што і тут неўзабаве гмінная дарожная служба справіцца з праблемай.

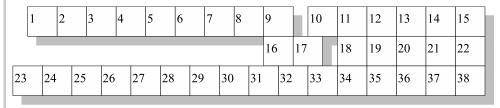
Спачуванні Словы шчырага спачування Лявону, Яну і Аляксандру Хлябічам

і іх сем'ям па прычыне напаткаўшага іх гора -

> смерці маці Марыі Хлябіч

> > выказваюць суседкі і суседзі

Адгаданка

Шыфраграма

Літары адгаданых слоў, перанесеныя згодна з іх парадкавымі нумарамі ў клеткі роспісу, складуць рашэнне — кітайскую пагаворку.

- 1. вялікая пасудзіна для вадкасцей = 18 _ 4 _ 3 _;
- 2. дадатак або даданы член сказа

са значэннем аб'екта = 11 _ 12 _ 28 29 15 16 17 33 34 22 ; 3. водная прастора, якая ўразаецца ў сушу = 21 _ 27 _ 31 _ 10 _ 7 _; 4. карціна іканапісца = 35 _{_} 30 _{_} _ 5 _ 6 _; 32

5. напой з молатых зярнят кафейнага дрэва = 36 37 1 9 ;

6. горад на Гродзеншчыне з замкам XIV стагоддзя = $26 _ 23 _ 24 _ 25 _ ;$ 7. тавар Заблоцкага = $38 _ 2 _ 13$

8. звышнатуральная з'ява з рэлігійным субстратам = 8 _ 19 _ 20 _.

Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільныя адказы, будуць разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на адгаданку з 13 нумара Ракіроўка, таможня, дзераза, ілжэсведка, каліва, стог, знак, пуп, сячэнне, плоў, жорны, гаць, вянок.

Рашэнне: І кроў можна пераліваць з пустога ў парожняе.

Кніжныя ўзнагароды высылаем Мікалаю Сазановічу з Навін-Вялікіх і Аляксандру Дабчынскаму з Бела-

Hiba

PL ISSN 0546-1960 NR INDEKSU 366714

Выдавец: Праграмная рада тыднёвіка "Ніва". Старшыня: Яўген Вапа. **Адрас рэдакцыі:** 15-959 Białystok 2,

ul. Zamenhofa 27, skr. poczt. 84. Тэл./факс: (+48.85) 743.50.22.

Internet: http://niva.iig.pl/ E-mail: redakcja@niva.iig.pl

Zrealizowano dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Галоўны рэдактар: Яўген Вапа. Намеснік гал. рэдактара: Віталь Луба Тэхнічны рэдактар: Адам Паўлоўскі. Рэдактар "Зоркі":

Ганна Кандрацюк-Свярубская Публіцысты: Міхась Андрасюк, Мікола Ваўранюк, Аляксандр Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярубская, Ілона Карпюк, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Мацей Халадоўскі, Віктар Сазонаў, Уладзімір Хільмановіч, Міхась Спепанюк

Канцылярыя: Галіна Рамашка. Друкарня: "Orthdruk", Białystok. Tekstów nie zamówionych redakcja nie zwraca. rocznej — 130,5 zł.

Zastrzega sobie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstów nie zamówionych. Za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowie-

Prenumerata krajowa

Termin przyjmowania wpłat do 5-go dnia każdego miesiąca poprzedzającego okres rozpoczęcia prenumeraty. Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe na terenie województwa podlaskiego oraz oddziały "RUCH" i "KOLPORTER" na terenie całego kraju. Cena prenumeraty kwartalnej – 32,5 zł., półrocznej — 65 zł.,

Prenumerata z wysyłką za granicę

Wpłaty przyjmuje "RUCH" S.A. Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy, ul. Jana Kazimierza 31/33, 01-248 Warszawa; telefony: +48(0)22 53-28-823 prenumerata płatna w walucie obcej, 0-2253-28-816, 53-28-819; — prenumerata platna w PLN; nr faxu: 0-2253-28-734

Prenumerata w redakcji

Planowana ilość numerów "Niwy" w 2010 roku — 52.

Poczta zwykła: Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 4,2 zł. Cena 1 egz. wraz z wysyłka za

granicę — kraje europejskie — 6,50 zł. — kraje pozaeuropejskie — 5,70 zł.

Poczta lotnicza: Cena 1 egz. wraz z wysyłką za granice: — kraje europeiskie — 6,50 zł. — Ameryka Północna, Afryka — 6,90 zł., — Ameryka Południowa — 8,30 zł., — Australia i Oceania 10,50 zł.

Wpłaty przyjmuje: Rada Programowa Tygodnika "Niwa", BANK PEKAO S.A. O/Białystok 38 1240 5211 1111 0000 4929 0945

Nakład: 1 250 egz.

Тэкст і фота ГАННЫ КАНДРАЦЮК

Трагічныя падзеі застаўляюць задумацца

— Я ніколі не была лаўрэаткай галоўных прызоў, — кажа Аня Кунцэвіч, ліцэістка з Бельска, — але я не крыўдую на свет і заўсёды выступаю на беларускіх дэкламатарскіх конкурсах. Ад дзіцяці. Чаму? Бо падабаецца слова, нашае, беларускае.

Аня здзівіла падборкай літаратуры. Падрыхтавала два супрацьлеглыя па настроі творы: "Званы Хатыні" і "Шчарбатае шчасце". Апошні, смешны да болю твор напісала яе сяброўка Бася Шусцік. Басю памятаю яшчэ як вучаніцу гімназіі ў Нараўцы. Зараз яна вучаніца мундзірнага класа ліцэя ў Міхалове. Год раней дзяўчаты, яшчэ гімназісткі ў Нараўцы, захацелі выступіць у конкурсе гавэнды. Тады Ба-

Бельскія ліцэісткі з настаўніцай Яўгеніяй

русь Герасімюк (адзіны прадстаўнік мужчынскага полу сярод дэкламатараў) падрыхтаваў твор крыху старэйшай за сябе Валярыны Куставай. Дыяна Койла ў сваю чаргу запрэзентавала экстрэмны эротык Анатоля Сыса (Я дарэшты ў тваёй ўладзе, хочаш любі — a хочаш забі...).

— Вядома, дапамагаем ім у падборцы літаратуры, — кажуць настаўнікі, — але бывае, што і яны самі прапануюць сваіх любімых аўтараў. Так, напрыклад, было ў выпадку Ані Кунцэвіч.

Нас такі падыход цешыць. Гэта арыгінальна і паказвае творчы падыход ма-

Гайнаўка ставіць "Сваты"

ся Шусцік села за стол і напісала апавяданні з жыцця моладзі ў іхніх пушчанскіх мясцовасцях. Той расказ пра шчарбатае шчасце жыццёва-смешны і знаёма-свойскі. Пра каханне, еўрадаплаты да гектара, бойкі на вясковых забавах.

Праўда, Аня Кунцэвіч зноў не атрымала галоўнай узнагароды, хоць, у адрозненні ад многіх, яе выступленне ўсе запамяталі...

— Я спецыяльна падабрала вершы пра бяду і пра шчасце, — адзначае ліцэістка, — бо такое жыццё. Раз яно радаснае і надзейнае, іншы раз балючае і страшнае. Не без уплыву і траўма, якая ахінула краіну пасля катастрофы пад Смаленскам. Так, "Званы Хатыні" — гэта паклон у бок чалавечага няшчасця і той падзеі, якая скалыхнула сумленнямі. Такія падзеі застаўляюць задумацца...

* * *

Конкурс "Сцэнічнае слова". Беласток, 22 красавіка. Сядзіба БГКТ па вуліцы Варшаўскай. Сярод дэкламатараў дзесяць ліцэістак з Бельска і восем з Гайнаўкі. Разам настаўнікі: Яўгенія Таранта і Янка Карчэўскі.

Раней гэты конкурс меў масавы характар, мы праводзілі элімінацыі ў паасобных класах, — успамінае спадарыня Таранта, — а зараз выступаюць адны энтузіясты. Для іх неістотнае ці стануць яны лаўрэатамі першага месца ці атрымаюць вылучэнне. Важная прысутнасць, сустрэча з сябрамі з Гайнаўкі.

— I шкада што няма тут ліцэістаў з Беластока, — кажа Янка Карчэўскі. – Для іх, маладых, нагода сутрэцца

не менш важная ад самога выступлен-

Пытаю ў настаўнікаў пра падборку літаратуры. Заўсёды цікавіць мяне літаратурны густ маладых. Іх рэпертуар крыху здзівіў мяне. У тым, што будзе патрыятычная лірыка Ларысы Геніюш, ніхто не сумняваўся. Стагоддзе з дня нараджэння вялікай паэткі абавязвае. Але з'явілася шмат вершаў малавядомых аўтараў ды нашых белавежцаў. Вельмі адметна прагучэлі надмагільныя "Размовы з бацькам" Алены Анішэўскай і беларускія "Макі на Монтэ-Касіна" Міхася Кавыля. Яны не толькі ўпісаліся ў патрыятычную атмасферу краіны, але і паказалі наш беларускі ўклад.

- У гэтыя дні я пачала думаць, што я — патрыётка Польшчы і Беларусі, — кажа адна ліцэістка. — Гэтае пачуццё прыйшло для мяне нечакана. Магчыма, пад уплывам катастрофы пад Смаленскам.

Мяне, у сваю чаргу, уразіла прысутнаць на сцэне літаратурных навінак і нефармальных шэдэўраў. Пят* * *

Сустрэча са сцэнічным словам, як мае быць, закончылася выступленнем школьнага тэатра. Гайнаўскія ліцэісты • паспяхова падрыхтавалі гумарыстычнанародныя "Сваты" Наталлі Арсенневай. У час іх выступлення сяброўкі з Бельска не маглі стрымацца ад смеху. І гэта сімпатычна, натуральна. А камісія ў саставе Яніна Плютовіч, Васіль Сегень і Юрка Буйнюк назначыла пераможцаў. Першыя месцы прызначылі яны Малгажаце Скепка з Гайнаўкі і Івоне Баршчэўскай з Бельска-Падляшскага. За імі апынуліся Эдыта Маркевіч і Бася Кубай з Бельска-Падляшскага ды Пятрусь Герасімюк з Гайнаўкі. Апошнія выканаўцы занялі трэція месцы або атрымалі вылучэнні. Здаецца, усе ад'ехалі з Беластока задаволенымі. Я таксама, бо не памятаю ўжо калі літаратурныя мерапрыемствы, армерны і засяроджаны характар. І не • не спяшайся з адмовай на просьбы. расцягнулася яно ад раніцы да вечара!

02.05 - 08.05

(22.03. — 20.04.) Магчымы землятрус і канфліктныя сітуацыі. Ад высілку паказацца ды прымусіць іншых і жыццё да таго, каб усё хадзіла па-твойму — моцна стомішся. Накіруй энергію на актыўную, творчую дзейнасць і змену свайго ўнутранага свету. Акалічнасці могуць папсаваць нервы; не ламі перашкод, а пачакай, змяні тактыку. У некаторых з вас паявацца ўплывовыя прыхільнікі.

(21.04. — 21.05.) Настальгія — успомніш старыя справы, знаёмых, паварушыш ужо закрытыя рашэнні. Навядзі парадак ва ўсім гэтым, бо без мінулага няма будучыні. Планы вырашай з аглядкай.

(22.05. — 22.06.) Крыху "рэтра" — вяртанне да старых спраў і знаёмых. Спраўся са шматлікімі "хвастамі". Можаш таксама хораша прыбраць у хаце ці на працы, выкінуць непатрэбшчыну і дурныя думкі ды звычкі. Ачышчай прастору для новых пе-

(23.06. — 23.07.) Магчымасці паправіць мінулае, памылкі і хібы, якія давялі да незадавальнення; гэта паможа табе змяніць нешта ў тваім жыцці. Ды планы, складзеныя наперад, могуць сарвацца. Не саромся сказаць блізкаму чалавеку патрэбныя словы, зрабі крок у яго напрамку.

(24.07. — 23.08.) Старайся сам спраўляцца з праблемамі (хоць цяпер ты някепскі арганізатар у справах іншых асоб). Не ўпірайся на сваім. Звароты ва ўстановы перакладзі да паловы месяца. Не пачынай пакуль новых спраў і не разлічвай толькі на свае прыгожыя вочы.

(24.08. — 23.09.) Мноства кантактаў, званкоў, падарожжаў. Ды цікуюць абманшчыкі. Магчымасць атрымання фальшывай інфармацыі. Перааналізуй папярэднія сувязі. Спрыяе табе фартуна (увесь май); не ўпускай яе, займаючыся драбязой. Глядзі на сваё жыццё перспектыўна (у галіладых да літаратуры і яе прэзентацыі. • не кар'єры, далёкага падарожжа).

(24.09. — 23.10.) Можаш наткнуцца на супрацьдзеянне з боку партнёраў, калег, адміністрацыі. Каб не адмаўляцца ад плана, захавай аб'ектыўнасць і спакой. Перачакай неспрыяльны перыяд (аж да 15.05.). Твая падтрымка будзе камусьці моцна пат-

(24.10. — 22.11.) Мусіш раздаць даўгі, каб развязаць рукі. Мусіш упарадкавацца і ўзяцца за справы. Не траць часу на драбязу. Праверка на тваю трываласць і моц. Пасля можаш спакойна ўступаць у перагаворы з кіраўніцтвам і патрабаваць адплаты за заслугі і прафесіяналізм. Будзеш пачуты. Не вельмі разлічвай на падтрымку збоку. Слухай парад бацькоў. Пільнуйся пры электратоку.

(23.11. - 22.12.) Няўстойлівы час перамен. Магчымы пераход на новую работу, змены ў адносніах з блізкімі, сябрамі, новае каханне. На працы агульна добра. Варта папрацаваць у калектыве, хоць вяршкі співаць будзеш не ты. Магчымыя хваляванні і плёткі, ды не вельмі шкодныя.

(23.12. — 20.01.) Удачлівыя збегі выпадкаў. Раптам паявяцца патрэбныя людзі, складуцца адпаведныя ўмовы, і ўсё пойдзе як па масле. Можаш рэалізаваць пару маштабных спраў на працы (натхніўшы да большых спраў і іншых) і дома. Могуць удацца нават тыя планы, на якія ты ўжо махнуў рукою. Лепш адмоўся ад далёкіх падарожжаў.

(21.01. — 19.02.) Можаш разагнаць хмары сабраныя над тваім домам. Ды прафесійня поспехі — аж у апошняй дэкадзе. Усё ж за ўсё бярыся з азартам (у гульнях, аднак, не будзеш у выйгрышы). Крэда на ўвесь месяц: "Трэба!" Нечаканыя сустрэчы са старымі знаёмымі і навіны.

(20.02. — 21.03.) Пазітыўны настрой, прыемныя падзеі і эмоцыі. За справы бярыся абдумана, сур'ёзна і творча. Знайдзі файную кампанію для супольных феерверкаў. ганізаваныя БГКТ і ТБК, мелі такі ка- Прыслухоўвайся думкам і падказкам іншых,

Агата АРЛЯНСКАЯ

